

סלומון משה ("מוסה יזהר")

בן אברהם וחנה. נולד בד' במרחשון תרפ"ו בירושלים. בן למשפחה ענפה מעורה בארץ זה שבעה דורות. מצאצאי ר' שלמה זלמן צורף שבנה את "חורבת רבי יהודה החסיד" בירושלים העתיקה, ושל יואל-משה סלומון ממיסדי פתח-תקוה. בילדותו נדד עם הוריו המורים למטולה, בית-שאן, עקרון, תל-אביב, פתח-תקוה וראשון-לציון. הצטרף ל"מכבי הצעיר" ובגיל 13 הצטרף ל"הגנה". סיים את בית-הספר העממי בראשון-לציון ואת הגימנסיה "הרצליה" בתל-אביב (תש"ג). שירת שנה בנוטרות, כסמל. השתלב בקורס לשליחים מטעם ההסתדרות הציונית ואחר סיימו אותו "צא לסוריה וללבנון כמדריך "מכבי" לעבודה ציונית ארגונית. באותה שנה היה פעיל גם בהעפלה. כשחזר ארצה סיים בהצלחה את המוסד להשתלמות שעלייד הסוכנות ("בית-הספר לדיפלומטים"). למד מדעי-הרוח באוניברסיטה בירושלים (שלושה סמסטרם). השתלב בערבית, סוציולוגיה והיסטוריה. חבר ועד הסטודנטים מטעם ה"הסתדרות". קיבל סטיפנדיה בעד חיבורו על "מוחמד עלי", שזכה להכרה מצד הפרופסור קבנר. ביחוד התעניין במדעי המזרח. עבד לפרקים במחלקה למזרח של הסוכנות. כתב יומן. לא הזניח גם את פעילותו ב"הגנה". סיים קורסים לסיירות וקשר. היה מ"מ באוניברסיטה והדריך קורסים למ"כ ומ"מ בכפר-עציון.

בתחילת דצמבר 1947 עמד בראש קבוצת מגינים שהדפה הסתערות ברחוב הנסיכה מרי בירושלים ונפצע עלידי הבריטים. עלה לדרגת מ"פ בפלוגה מסייעת של גדוד "מוריה". אירגן את הגנת הרטוב ומוצא. הצליח לעלות ל"הדסה" ביום הטבח. לזכותו נזקף ביצוע המשימות במלון "סמירמיס", ואדי-ג'וז, קטמון ושייך-ג'ראח. ב-17.5.1948 פקד על נסיון פריצה לעיר העתיקה בירושלים. ליד שער יפו נפצע 4 פצעים בריאות. צויה על מחלקתו לסגת והגיע בזחילה לבסיס. מת מפצעיו ב-21.5.1948. נקבר זמנית בגבעת-רם (שייך-באדר) ירושלים. ב-10.9.1950 הועבר להר-הרצל בירושלים. אחרי מותו הועלתה דרגתו הצבאית לדרגת סרן.

17.5.41

כשאני נוטל בידי זו את העט ומנסה להעלות זכרונות מעולם הנשיה הקרוב, מנקרים במוחי בד בבד עם זאת ספקות — ספקות נער צעיר, אשר לא נוסה בעט-סופרים, המפקפק אם יוכל למסור את תגליתו ועברו באמצעות אותיות... בלא מלים — כך יפה; אולם באותיות?
ואף על פי כן! מנסה אני ושפתי רוחשות תקוה, "עוד תהי מחברת צנומה זו ראי משקף — אספקלריה לנוער בכלל ובפרט לארצישראלי..."

7.6.41

המצבר-רעיר. אנו מוקפים כבצבת. אחרי יוגוסלביה, יון וכרתים, עומדת סוריה על הפרק. עמדותינו הישוביות על הגבול פוזרו ועוד יש נוער ההולך בטל ואינו מתגייס... שמעתי השבוע את שיחתו של משה שרתוק, מנהל המחלקה המדינית של הסוכנות... שמעתי — והחשיתי...

23.6.41

מלחמה מכאן ושלוה מכאן... בעוד שכוחות-ההרס נלחמים להשמיד את התרבות — אנו מקיימים ובונים... עדוד רב היה בשמיעת צ'רצ'יל אמש. הקשבתני לנאומו (הבנתי את כולו אם כי דיבר אנגלית), ולקול-דבריו, בלא רעם מחיאות-כפיים כשל היטלר, ראיתי את הרוח — רוח-התקווה. כמה עוז, כמה גבורה יש בדבריו... ואנו... עובדים — השכבה המתבגרת החליטה לצאת לעבודה; חוסר ידיים עובדות מורגש במשק העברי והנוער החליט בהמוניו לצאת לעזרת המשק... הנעמד מנגד לנוכח הקשיים בהם מתחבט המשק? לא! כולנו יוצאים לעבודה... הידים מיובלות, אנו בויצה — כך כובשים מולדת... כך פורחים עמה ברית... בדם — אותו הדם הנשפך כרגע בערבות רוסיה; בויצה — אותה הזיזה הנוטפת בין סלעי הגליל והעמק בשנים אלו. כן רוכש אדם את ארצו, את מולדתו, את חייו...

30.7.41

אני עובד! הוויה זו ממלאת את כל לבי — אני עובד וחי חייה עבודה — חיים ללא מחשבה, ללא "השתפכות", חיים קשים, חייה מציאות חדלתי לחשוב ולהזות — חדלתי להשתפך, ההשפעת היבלות היא זו? אני עובד — מה טוב לעבוד — אני משקה את העצים — רגלי משתכשות במים וכה נעים וטוב... שכחתי את העורף, — — — ואת השטויות... אני צועד הלאה...
אפיקים מלאה צבא. אוסטרלים באו לשכון כאן והם שוכנים כשבוע — רוקדים ומשחקים עם הנוער. השבוע היתה כאן חגיגה לכבוד חיילים דרום-אפריקאים יהודים. שחקנו ושמחנו, שוחחנו על מפעלנו הציני והם התרשמו מאוד מן הארץ והעבודה. — — — אחד החיילים ששמע את גילי שאל את חברו מה עשה הוא בגיל זה — גיל שש-עשרה. ולתשובתו הסתמית אמר: ראה, הנה אדם לפניך! A man.

"...מדליות אתם צריכים לקבל", אמר לי חייל אחד. "אבל הרי אינכם זקוקים לכך!..." הם לחצו את ידינו בלי אומר... אני ממסיק! העבודה דוחקת — שלום.

8.8.41

היום יום-עבודתי האחרון. יצאתי, כרגיל, לעבודתי בעוד השמש מנצנצת מבין הריהגולן הקרובים... עבדתי עבודה מגוונת, וראה זה פלא: העבודות כללו את כל סוגייהעבודה שעבדתי בהם עד עתה... היום היה בשבילי שמה, העבודה נעימה — — —
הנה עומד אני להיפרד מהקיבוץ, מן הילדים הקטנים המטיילים הצירעונים, מעל הנהגים בטרקטור. בפרדות ובסוסים, מעל החברים העובדים בגרף ובמשק, ומעל הזקנים העובדים כמחלקי-מכתבים, ספרים וכו'. שלום להם.
שלום לכם, חברי בנוער ובבחרות.

יום רביעי, 4.9.41

הייתי אתמול בצריפין במסדר של היחידות הא"י. המשתתפים, רובם ככולם יהודים, השתתפו בתרגילי-סדר, "התקפות" עם רובים מכודנים, התעמלות, נגינות בהמתחילים! כוח צבאי עברי מאורגן כזה לא ראו פניההארץ זה זמן רב — צבא יהודי — עברי ורוח עברית. אנו מצפים ליום שבו נסיים את מסדרנו ב"התקוה" יחד עם "אל, מלך נצור". "V הנצחון" הוקם על ידי המשתתפים לבושי הלבן ובעוד שחיילים מחומשים "הגנו" על זה הונף הדגל הבריטי.

9.10.41

מעין הייתי היום ביומני וראיתי בו את מראה הפרט — זכרונות מאורעות פרטיים — ואילו הרקע הלאומי ההיסטורי כמעט מוסתר לגמרי! והיכן רקע זה? — הן שקוע הוא בלבי — ואי? מדוע אינו מורגש במחברת זו?... הנני ואתן את המעוות ואכתוב על גיוס ועל משתמטים; על מות אוסישקין ועל מות ברנדייס; על מלחמות רוסיה... מדוע לא אכתוב על אלה ביומן? הן עובדות אלו היסטוריות הן ואזכרן תמיד ואילו פרטיהפרט תועים ואובדים בעולם הנשיה, תועים ונעלמים...

24.10.41

הימים עוברים וחולפים. הנה היום תמלאנה לי שש-עשרה — פרק זמן הראוי לשמו בחיי — אולם בחיי האנושות והעולם?... שוב — ובפעם השש-עשרה — חוגג אני את יום הולדתי וסוקר על סביבותי, צופה ומביט על ההווה. לקראתי מרצדים זכרונות-העבר והתקוות-לעתיד משתלבות אף הן... פרק זמן ראוי לשמו — ואמנם כן הוא! — אוצר רוחני, נסיוני ומעשי, לא קטן צבורים בט"ז שנים אלו. אני תקוה שאוצרי זה לא יהיה נכס שלי בלבד אלא שאוכל לחלקו חלק כחלק עם חברי... היום, לקראת חגיגתי, חשבתני רבות על גיוס, ואצדק אם אומר שאין אלו מליצות נבובות סתם כשאני חושב על הגיוס אלא החלטה ברורה ומוצדקת... כן, זוהי החלטה צעיר יודע דרכו בחיים...

2.11.41

היום שניים בנובמבר — יום הצהרת בלפור... היום יום השלושים למות אוסישקין... בגמנסיה התקיימה אזכרה שלא תישכח לעולם מזכרוני כאחד הרגעים המזעזעים ביותר: מלים מעטות של חבר... כבוד לדגל-הגמנסיה: לקול תרועת-החצוצרה ורעם-תופים הופיע הדגל והוד השיבה החופף אותנו. הנפת הדגל הלאומי... נאום

מנהלנו... הורדת הדגל לחצי התורן... ענידת אות-אבל לדגל-המוסד...
והתקוה... — רגעים שלא יישכחו... רגעים בהם מוכנה הנשמה
להקריב עצמה ללאום — ולמות בנשיקה...

11.11.41

היום י"א בנובמבר — יום שביתת-הנשק: ביום זה נהגו להגיה
זר-פרחים על קברות הגבורים עלומי-השם... ועתה — שלום
ומלחמה... אנו עונדים את הפרג האדום... אנו חושבים על השלום
בעתיד ועל עתידנו-אנו ורעם-התותחים משתיק את דברינו... ויללת-
הסירנות ואנחות-הפצועים ונחלי-הדם ולהבות-האש זורמים ומכסים
אותנו, את הפרט הקטן, בקרב-המיליונים — זוהי מלחמה! האין
זה פשע? בגלל שלטון, בגלל ממשלה, בגלל שאיפות-יחיד, לשטון
דם!... האומנם לא טוב היה להשאיר את היטלר לנפשו ולמנוע
„נזק" מן העולם...

מלחמה היא!... היטלר נלחם לא באדם אלא ברוחו — בחופש-
המחשבה, בעקרונות-השיויון-והאחווה, בתרבות ובציוויליזציה, בכל
החשוב והיקר לנו, בכל מה שרכשנו במשך אלפי שנים — והוא
רוצה להרוס כל זאת...

מיליונים נהרגים! אך מהו הפרט? מה הם בני אדם?... עפר
ואפר... המתים נשכחים, אך רוחם וחזונם נשארים לעולם... אנו
נלחמים לרוח-האדם... אנו נעצור את מכונת-ההרס בדמנו, בגיוותינו.
אנו נלחם לרוח!... נלחם וננצח... י"א בנובמבר... שוב זכרון חיל
ורעדה למיליוני האחים בחזית, בטבח ובמחנות-ריכוז, ברוסיה,
באנגליה, בטוברוק ובאשר הם שם — חיילים אלמונים — היילי
האנושות. חזקו!...

18.11.41

— — —

כיתתי... מה רבה יראת-הכבוד לה. הוד-השיבה החופף עליה,
על ספסליה החזקים אשר נשחקו מאלפי תלמידים, על קירותיה
ומוריה השבים עם הצעירים... מעולם לא הרגשתי רגש כבוד כזה...
מעולם לא ישבתי במחלקה כה בשקט כאשר אני יושב בכתי היום.
הן על ספסל זה ישבו עשרות שנים לפני ועוד עשרות שנים יושבו
תלמידים, והכל יחזור חלילה והספסלים והקירות עדים לכל החיים.
לכל י"ב שנות-היוז של האדם הנכנס למחלקה בעודו תינוק ויוצא
בעלומי... כיתתי... מה רבות רוחש לי שם זה... מורי... מחנכי ומחנכי-
המוסד... הדתי-קודש... הרכנת-ראש והקדשת-לב... אתם הקימותם
את החינוך העברי, אתם גבורינו!... לא גבורי-הכוח-החרב אלא
גבורי-הרוח-העט... חזקו!...

12.12.41

— — —

דם ואש... האניות הבריטיות — טובעו, גרמניה ואיטליה
נכנסו למלחמה נגד אמריקה. רק מרוסיה ומלוב זרחו קרני נצחונותיהן
של בנות-הברית... מערכה חדשה מתחוללת בתבל ועוד מיליונים
נכנסים למערכות-האימים...

ולפני, מבעד לחלון, מודקד הנוף השקט — שדות ופרדסים.
הרייהודה מכחילים באופק... איזה שקט, איזו שלווה נצחית
ומעמיקה... כמה שקט הוא הלב פה... ושם — שם רעש-התותחים
וזומוס-האווירונים פולחים את לבותיהם של בני-אדם... צעקת התאווה
לדם ולרצח מפלחת את השמים האפורים... זוהי מלחמה! כן! מלחמה

לצדק, לתרבות וציוויליזציה!... בני אדם ומוות, אולם נכסיר-רוח אלה
ישארו לעולם — ולמענם אנו נלחמים, לא למען התינוקות הנרצחים
והזקנים המתבוססים בדמם הוועק על העוול, אלא למען הנצח
נילחם! אני מתפלל לזכות להילחם ולהכות באויב. אולם זה יהיה
רק בעוד שנתיים, והכדאי, למען רצוני, שמיליונים ייהרגו בינתיים?...
המותר יהיה לי לדרוש כזאת?... אולם אם תימשך המלחמה והחלטה
מוצקה — אתגיים!...

14.12.41

נרות-הנוכה דולקים ומהבהבים... שני נרות מגבירים את
השלהבת... רבות ראו נרות אלה: מלחמות ושלום, אהבה ושנאה... מבחוץ
ילל-הסופה ורעם תותחים נוהם במרחק, אש-וועות מתלקחת בתבל —
וכאן מהבהבים הנרות, נרות-החננוכה... הבהבו, נרות! הגבירו האש!
תתלקח אש-האהבה, אש האחוה והצדק! יתלקחו אשים אלו ויכסו
באורם הזהוב את עשן השנאה, את עשן-הדמים... ועל חרבותיה של
שריפת-אש זו יקום עולמנו החדש — עולם אמיתי, עולם טהור, עולם
בו נהפסד אנו חלק חשוב!

אש! אש-מלחמה מאפילה אורות-תבל... אש! אש-אימים
מתחוללת... ראיתי ביומני-הקולנוע את חזית רוסיה ואת אניותיה.
ראיתי עתה בדמויני את מיליוני האחים הלוחמים בחזית, בשלב,
בקור, בימים ובאוויר... בבתיהם דולקים הנרות, בבתיהם האה
מבערת — והם נושאים את דגל-האנושות בגבורה... הם הגבורים...
צאצאי-המכבים קמו לתחייה...

23.1.42

התעניינותי בתנועה הולכת וגוברת. הפעולות בקבוצות מעניינות
ונפלאות. קראתי היום מכתב משש הברות-התנועה בבית-הספר
החקלאי בנהלל. קראתי על הרגשותיהן ואת דעתן על התנועה
וההגשמה. וחשבתי ברגע זה על חברי-התנועה האלמוני המתלבט
כמוני אי שם! חבר אחים — לזה הגענו בתנועה. השבוע היתה כאן
מועצת-נוער לגיוס ודיברתי שם על התופעות הללו. קראתי לנוער
להתרומם מעל הקטנוניות וחילוקי-הדעות היומיומיים ולצאת שלובי-
זרוע לקראת מטרות-הלאום! אנו מתכוננים לפגישה מחוזית בקשר
להגשמה. כתבתי היום בקשר לזה לחברי בגליל ובחיפה: על מטרות-
התנועה ועל צורת-ההגשמה. היום יהיה לנו „ערב-סניף" ורצוני לדבר
שם על החברתיות בתנועה ועל הצורך בהברה מסודרת ואמיתית.
ואנו יכולים ליצור חברה כזאת משום שהרקע לכך נמצא. כל בעיות-
התנועה החברתיות וכך סוכמו במכתבי החברות מנהלל ורבות שמחתי
על כך. הערצתי ברגעים ההם, הערצתי מאור.

25.2.42

את אשר יגורתי בא... היום הודיעו מסגרות שחורות בעתונות על
טביעת האניה „סטרומה" על שבע מאות מעפיליה, אשר לא הורשו
להיכנס לארץ על-ידי הממשלה המתיימרת להיות נושאת הצדק,
הדימוקרטית וחופש האדם ורוחו — ממשלת בריטניה! הצנזורה
אסרה על ידיעות בנידון זה, כי גם פבעד ללבי-האבן של רוצחים
אלה עוד נצנצה קצת רוח אדם ומספונם הכאיבם והציקם... הלב
סוער, השניים חורקות על הנבלה, על העדר המצפון!... ידענו, אין
זה רצון העם הבריטי, אך הוא אחראי לדם זה! ידענו, אך אין
ביריה... ושבע מאות מעפילי „סטרומה" השוכנים כרגע שם עמוק
כמצולות-הים יצטרפו לקריאה של עם השואף לחירות ולגאולה...

הלב סוער וזועק לנקמה. חזרתי היום מהגימנסיה לאחר אזהרה, לאחר דבריו הסוערים של המנהל, ד"ר בוגרשוב. שאמר: "כל העומד נגד אהינו ורצוננו דינו כדון שונאנו היטלר!" יש לי חשק ורצון לנקום בכל שוטר בריטי... כשראיתי סגן מלא שוטרים בריטים, עם קובעי פלדה ואלות, שיצאו בשמחה ובחיוך על שפתייהם ליום הדמים, חשבתי כי הם הרי יוכלו לרצוח אנשים המפגינים את זכות האדם שבהם. רציתי להטיל פצצה לסגן ולנקום!... אך היה זה ברגעי התפרצות-הרוח. נרגעתי, התיחדתי עם עצמי, לא הלכתי לשום איש, למדתי, כתבתי במחברת, אך רוח העם והמעפילים חפפה עלי בהכנת השיעורים שלי ובכל מעשי התבלט הרצון להמשיך ולבנות ולהקים, להשתרש בקרקע-המולדת ולנקום במעשים... לא זו הדרך לעם, לא זו הדרך לעם בן עבר היסטורי-רוחני לנקום בצורה כה פשוטה ואכזרית, בצורה כה מוזעזת...

עתה עטפו צללים את המושבה הממשיכה לשתוק זה שש שעות... ואני מסיים בגלל הדמדומים... יד מוצקה ובטוחה בפעולה לאומית, אם בקרקע ואם בחינוך-הדור, אם בעבודה תנועתית רגילה ואם בהכנת ערב לי"א באדר — מעשים ולא דברים... זהו הצו, זו התשובה: גיוס מוגבר, היהלוצות לעזרת העם ביתר שאת. זו החובה. מאמין אני שתובה זו תיכנס ללבות-העברי. מאמין אני כי מחר, ביום הגבורה של תל-חי, נעלה את זכר מאורע זה...

21.4.42

רק שלושה ימים אנו כאן ובכל זאת ניראות המושבה והעיר כה רחוקות ממני. כבערפל נשאר חוויות-המושבה והתנועה אף הדרך המקסימה — הר תבור, גבעת-המורה, הירדן, נדי בירה וכוכב-אל-האוא לוטים אי-שם. אני כאילו התחלתי בחיים חדשים קשים ומאכזבים ברגע הראשון, אך ממלאי סיפוק אחר כך.

23.4.42

מה יפה היציאה לעבודה! עם שחר אתה נעור, עובר בשדרת הברושים... הכנרת מתבלטת לפתע לפניך, קרני-השמש הראשונות מרצדות על פני הגלים השוקטים ואתה עובר בין המטעים, בין שדות שבלי-הזהב (והב אמיתי — שבלים בלונדיניות!), הכל כה טבעי ורומנטי...

29.4.42

כשאנו חוזרים מהשדה והכנרת מכחילה בתכלת כה עמוקה, מתבלט באופק החרמון הסב עם שלגיו המזהירים לנוכח השמש השוקעת... מראה זה נהדר — התכלת העמוקה והשלג הטהור והמרחבים הירוקים והזהובים יוצרים תמונה אדירה. היום ראיתי מעל פסגת אחד ההרים את צפת וחלק גדול מהגליל העליון וכן את שפך הירדן לכנרת, שנראה כערון גדול בשלשלאות-ההרים. תמהתי ושמחתי על כך מאוד כמוצא שלל רב.

10.5.42

שוב הזמנים חולפים... שלשום היתה כאן מסיבה נאה לכניסת חברים חדשים לקבוצה. הפעם היו אלה הבנים של החברים הוותיקים והיה נעים לראות שבת בני-ידגניה, נערים שנולדו בדגניה, בהתקבלם לקבוצה בה נולדו וחייו... היו אלה בחורים נפלאים, אנשי-עבודה כהורים, אשר ספגו את כל הטוב והיקר בחיים, את כל האמיתי שבהם... בדברים פשוטים ענו הבנים על מסורת התורה, העבודה

והחברה של הקבוצה ולאחר "לקיקה" פשוטה החלו הריקודים שנמשכו זמן רב... התכנית היתה די מוצלחת וכשנכנסתי למיטתי ראיתי בדמיוני את כפר המכבי לעתיד שיהיה למופת לבנינו... אכן, רבות יש לומר על החברה העובדת. למדתי כאן להעריכה ולהיות רציני יותר.

אני קורא כרגע את השאלה הלאומית של באואר. זוהי עבודה עמוקה ומעניינת...

אתמול עם שחר יצאנו בסירה לעין-גב — כשבעים תלמידים ממשיקי עמק-הירדן... הכנרת היתה חלקה כראי ומנצנצת לנוכח השמש העולה. הנסיעה היתה נעימה וכשהתקרבו לעין-גב החל היכ להכות גלים. בקושי ירדנו למזח. — הסתובבנו בעין-גב והחילונו לעלות לסוסיא, זה המבצר העתיק על ההר העצום. עלינו אליו במשך שעותיים והגענו לשיאו, ראינו את שרידי-המבצר — עמודי-שיש וגרניט, כותרות-מקדשים, דלתות וכו': העבר משתרע בכל עבר, הקנאים, בעלי-המבצר, ורוחם הפפה את הנקודה ואותנו — רוח לאומית ואוירה יהודית שפכו את רוחם עלינו.

— — —

נסענו לאורך הכנרת בדרך-לא-דרך. באוטו רקדנו ושמחנו ושבנו לדגניה בשעה מאוחרת. — — — היה זה כאילו שבנו הביתה. ריח הבית עלה באפנו — חציר, שחת, בהמות — הכל שלנו... הכל שלנו...

24.5.42

— — —

נמצאתי שוב במחלקה והרצון ללימודים ממני והלאה: לא ידעתי פשר הדבר אם זו עייפותי ואם נטייתי לעבודה — אך בכל אופן נמשכתי לירדן ולכנרת, לעבודה הקשה. מזור, בשעות-העבודה היו רגעים שרציתי שכל זה יעבור, שהסבל יחלוף, כי אחיה שוב חיים קלים בלי עמל: אכילה ושתייה בלא מאמצים. ועתה, כשהגעתי לכך, אני מואס בזה. אני מבין עתה מה זה "אדם לעמל יולד". עתה אני מבין מה זאת עבודה, יגיע-כפיים...

ישבתי משמים וקודר. לפתע בצבצה קרן-אור לפני. היא חדרה דרך החלון הפתוח עם ציוץ-הצפרים. נזכרתי שהקיץ והאביב שניהם רוחשים בחוץ. לעיני נגלה עתיד קשה אך יפה: אהיה חקלאי, ואולי נוטר, ואולי חייל — הן זהו צורה-שעה... האור התגבר... אני אלמד עוד זמן מה, אגמור את בית-הספר ואז אוכל להקדיש את עצמי לכל, — ללאום, לתנועה וכו'...

4.6.42

— — —

חברים שלי יוצאים כרגע לפלמ"ח ובזה הם מוותרים על עבודה כרגע ועומדים לשירות-הארגון. התנאים כאן טובים מאוד: כלכלה ומשכורת ושירות תחת חסות-הצבא. החבר בפלמ"ח אמנם עומד לשירות וצריך לוותר על הכל, אך חיו רומנטיים. לו רק היו מרשים לי להפסיק את לימודי הייתי מצטרף לכך, אך אני צריך ללמוד ומצד שני קשה לי לעזוב את עבודת-התנועה. אני אגמור את הלימודים בעוד שנה ואלך לנוטרות ואז אוכל גם להקדיש עצמי לתנועה.

7.7.42

— — —

מצבנו בא"י אינו בטוח עדיין. יש לחשוב, כי התקפת-לוב אינה אלא מסוה לפלישה למזרח התיכון שתיערך בקרוב. במקרה כזה

יהיה מצבנו טרגי, כי הערבים מתכוונים רבות לקראת הצבא הנאצי. הערבים צוברים נשק רב ומתכוונים, והחיילים הערבים בורחים על נשקם מהצבא ומחסנים צבאיים נשדדים לעתים תכופות. כתבתי זה לא כבר כי ירדו צנחנים בא"י; עתה נתברר כי אלה ירדו בהמלצת הסוכנות ולמעשה היו חיילים אנגלים שהתחפשו לגרמנים. הדבר בא כדי להוכיח לממשלה הבריטית עד כמה יש לה לסמוך על הערבים כאן. מובן שהצנחנים נתקבלו בסבר פנים יפות, הראו להם נשק ואמרו להם שהאומה הערבית מוכנה לקבל פניהם. מצבנו, איפוא, אינו מזהיר. המשטרה בא"י הפכה כרגע לגוף צבאי העומד לרשות הצבא. הפלמ"ח, הנתמך על ידי הצבא והממשלה בלונדון, שהראה יכלתו בימי המאורעות כשהוא משוטט בכפרים הערבים ומראה את מציאות הכוח העברי, התרחב כרגע. אנו כולנו כרגע מגויסים ועומדים הכן...

16.10.42

שלשום נכנסתי לשנה השמונה-עשרה של חיי. היה זה ערב רגיל כמעט ואני בגרתי בעוד שנה. אלא שבה מן השוק והחנות ובפיה בשורות על צמצום מנות-הלחם, על קצוצים במוזנות והיא מקוננת על מצבה של עקרת-הבית המחפשת מקור להזנת-משפחתה. אני הכנתי שיעורים עד שעה מאוחרת וכשסיימתי אכלתי אכילה חסופה ביחידות והלכתי לפעולה בארגון. את חגי הקדשתי לעבודה הקדושה, ואם כי מפני כן לא יכולתי לערוך ארוחה חגיגית של המשפחה כשם שישבנו יחד בשנים הקודמות, שוחחנו בינינו על העבר והעתיד ועל כוסית יין, קוינו לרבות... אך למרות זאת סיפוק ממלא את לבי: אני עושה משהו... אני עושה את החובה הלאומית לא רק בדברים אלא גם במעשים.

22.10.42

ליד הרשימה השחורה נאסף קהל רב, מתקלסים ולועגים למשתמטים ממרות לאומית, לאלה הנחבאים בבתייהם מתוך אמונה כי הסער יעבור מעל לראשם ולא יפגע בהם. והנה עבר שם אדם אחד צולע. הוא השהה מבטו ברשימה — ונדם. פניו הביעו מין עצבות ועוורורה גם יחד. הוא כאילו נד בראשו: הנה קיימים בנו בני אדם שלמים בגופם והם משתמטים... ואילו הוא, הוא הצולע, מה שאף ללחום, לשאת נשק ביד — זהו אינו יכול! עד כמה אין הגורל צודק בחלוקת הכוח והיתרון הפיסי בהתאם לרגש-הלב ראייתי בפעם זו לראשונה...

29.11.42

השבועות האחרונים הביאו חדשות-אימים. ההרג השיטתי ושחיסות-קלגסיו של היטלר ביהודים מרתיחים את דמי. על רצח ואכזריות כאלה טרם שמע העולם; קבורות-חיים, שעבוד ובזיון טרם ראתה אירופה. מקצת מהוועות נודקרו לפני בחוברת על י"ב הפליטים, שיצאה זה עתה בעברית. בגרמניה הרג; הפולנים משסים את הגרמנים להתעלל ביהודים שבשבי-גרמניה; הרוסים משעבדים ורודפים את הפליטים היהודים שאינם קומוניסטים; הקומוניסטים שבהם מתנתקים מן היהדות. במפעל-העזרה הפולני לפליטים והעברתם לארץ מפלים לרעה ביהודים למרות זה שרוב הכסף בא מיהודים, וממשלת פולין מצהירה רשמית על זכויות איהודים בפולניה! והאנגלים סוגרים את העליה. אנו יכולים לבטוח רק בעצמנו. אנו

נעשינו אדישים מעט לטרגדיה של עמנו. אולי קפא לבבנו והתאבן מרוב הצרות, אך נדמה לי כי על אסון הצי הצרפתי כאב לברביס מאתנו יותר מאשר על כאב מיליוני-האחים. מגילות-האימים, שאך מקצתן הובאו בספר הנזכר ואך מעט מהן רשמתי, הן איומות במציאותן המרה. אמרתי לקבוצתי שהתנהגה למופת באבלה על אסון פולין — אבל שהוכיח לי כי לב יש לנו עדיין; אמרתי להם כי רצוני הוא שספורי-מוות אלה יישארו חקוקים על לבם ולא יעזבוהו לרגע גם ברגעים העליונים, כי כל מי שלב בקרבו ידע ספורים אלה, וידע כיצד לנצל ולהפעיל את רגשותיו ולבבו בהתאם לעובדות. אין זאת אומרת כי חוש ההומור והחיים צריך לקפוא, אך רצינות צריכה לאפיף אותנו. רצינות של צער וכאב הוא דבר שכל ציבור צריך לו בעת מסוימת. עלינו להמשיך לבנות מיקלט לעמנו כאן, משמעת של עמידה איתנה מאחורי מוסדותינו. משמעת וציות ללא ערעור יביאונו למטרת החופש וההשלמה הלאומית.

20.12.42

סוף סוף נשמעה השבוע מחאת בעלות-הברית על רצח היהודים ואיומן על הרוצחים בנקם; סוף סוף נשמע שמץ מצפוננו של העולם. אך למרות כל זאת קיימת עוד הסתייגות מהצלת-הפליטה מיד. שערי הארץ עודם נעולים — ואנו מתכוונים. אנו יודעים, כי מלחמה צפויה לנו ויש להתכונן. יש להתכונן לכך... הכנה נפשית והכנה לעתיד — זהו הצו לעצמנו.

9.5.43

על שורת ההפלות ומעשי-החרפה של ממשלת המנדט נוסף מעשה חדש. אחרי אשר לפני שלושה חדשים, בצאת חוק-ההגנה שאסר על ענידת סמל-הגיוס וכו', הודיעה הסוכנות לממשלה, כי קיים רועם שהממשלה אינה מעוניינת בגיוס, לא היתה תשובה. התשובה הברורה המאשרת זאת היתה לפני שבוע, כששוטרים בריטים התפרצו ללשכת-הגיוס המרכזית בתל-אביב, ניתקו את הטלפון והקשר החיצוני וערכו חיפוש והחרימו חומר, עיכבו עובדים, תפסו את החיילים העוסקים בגיוס והכריחו על ידי מכות להודות שמעשי כפייה-ואלימות נעשו בהוראת הסוכנות. מעשה-החרפה זה המתנגד לחוק המנדט בדבר הפושם בסוכנות עורר זעם-המונים. הפגנות עצומות נערכו נגד הממשלה ומקמיכל הנציב הנבל, לבסוף הודיעה הסוכנות על הפסקת הגיוס לצבא. הממשלה והצבא ישתדלו עתה לגייס בלבד וחודש מאי הוכרז כחודש מוגבר של גיוס, אך נקוה שהרוח הלאומית תוכיח שבלי הנוצץ הלאומי של הסוכנות אין אף אחד מוכן לשרת את ממשלת הצדק המדומה. הממשלה חושבת שאחרי שהישוב נתן עשרים ושניים אלף חיילים אפשר, לצפצף עליי, אבל אנו נראה כי רוח לאומית מתגברת על הכל. איני חושש לכלום אפילו אם תפול לידיהם תעודתי המאשרת את תפקידי בארגון. אין דבר העומד בפני עוז הנעורים של לאום.

ושוב תוספת למעשי-הממשלה. ממשלת הספר הלבן אשר שם א"י בל ייזכר וייפקד בספריה, אשר עוררה ומעוררת את טינת הערבים עלינו, וגזרה על העלייה בגלל כעס הערבים ובסיס אבסורדי שהארץ אינה יכולה לקלוט יותר תושבים, — ממשלה זו פתחה בשורת פעולות להגשמת הספר הלבן. פליטים מעל הסיפון אינם רשאים לבוא בה, כי החוק יקר מהלב והמצפון. ועידת ברמודה שוב אישרה עד כמה הצדק הבריטי הוא דבר רלאטיבי — כלומר: מה שהיא

זמן רב חלף ללא כתיבה, אם כי חומר לא מועט הצטבר. הרפורמים רבים עלו בקרבנו במאורע רמת-הכובש. נדמה לי שמעולם לא היה יישוב כה אחיד, כה משותף ברגשות ופעולה כבפעם זאת. החיפוש האכזרי שם באמצעים נאציים, עם גדרות-חייל ומשמרות של מכוניות-ירייה, שנסתים במות אחד המתגוננים ומאסר רבים, ההריד את כולנו. העתונות שהודיעה דבר זה למרות הצנזורה נסגרה ולוותה אהדת כל היישוב שבמעשים טובים או מעשי תוקפנות לחץ את לחצו. העתונים לא הופיעו משום שלא רצו להפר את אחדותם כשהממשלה התנכלה להטיל פירוד ביניהם והיישוב, החל מהילדים שהפגינו בתל-אביב, ועד גדולי מנהיגיו: אחיד ברוחו דחה את עתונות-הממשלה החותרת והסתייג מההודעה המתחמקת והמסולפת למאורע „האידיילי“ שברמה. היו רגעי התרוממות-רוח בתסבוכת זו — כיצד עם מתרומם וקם שכם אחד לשמירת ערכי-קיומו — הגנה... ההיסטוריה של רמת-הכובש על הרוגיה וחלליה במאורעות הנה ניגוד עצום להשקפת הממשלה על פירוק היישוב. כי פירוק נשקנו פירושו חולשה וזו פירושה כליון ואבדון. רק ברוח איתנה וכוננות נפשית ומעשית נוכל להחזיק מעמד. בשטח ההתכוננות עשיתי רבות. נוסף על ההשתלמות של יומיים בגבעת-מיכאל, הרי אצמד צעד קדימה בעשרת הימים בצפון וכלימוד הנשק האוטומטי. אף כאן מזורת התקדמותי והצטיינותי לאחר רפיין מסויים בהתחלה... ואכן אני מצטיין... את „מקוה“ סיימתי כמדריך ומפקד ובציון „טוב מאוד“ ואף כאן אסיים בצורה מצטיינת...

17.2.44

— — —

מעשי החבלה האחרונים מעוררים הרפורמים קשים בכל אדם אחראי, היודע מהי ציונות ומהו רעיון ציוני. הרפורמים על הדור המנותק בנפשו מהציונות והקשור אליה רק כרובוט במעשים שלא בהם נינשע... אין כאן רק הבנה מסולפת של הציונות, אלא חינוך מסולף לקראת בורות ציונית!... בתנועה אני מרבה לעמוד על דברים אלה... בקבוצתי חוזר אני השכם והערב על דברים אלה... אני שבע רצון ממנה. מכל האווירה וההבנה. רואה אני כי בהתמדתה של מדרך וברצון טוב גם הנוער המרוחק ביותר מכל רעיון ומחשבה עובר בכורה-היתוך ויוצא צרוף ומוזקק.

26.3.44

— — —

קבלתי את תעודת-הבגרות. היא טובה למדי: „מצויין“ אחד. חמשה — „טוב מאוד“, ששה — „טוב“ ושניים — „כמעט טוב“. זוהי תעודה שקשה למצוא דוגמתה! אין ציון פחות מ־ט והרמה גבוהה... לא קיבלתי את התעודה בטכס; נודמן לי חלף, ידידי מספסל-הגימנסיה, ושנינו ניגשנו לגימנסיה לקחת את התעודה. נתקבלנו יפה. שמעתי שרבע מחברינו השתמשו אף קיבלו תעודות. אין הדבר משמח בכלל, אך שנינו שמחנו כי על אף האווירה הקשה והמציפה של גוסרות אנו עושים משהו, ומשהו זה הוא רב למדי. שבוע לפני זה נפגשתי עם חבר אחר שישבתי גם עמו שנה שלמה, זה מלאכי; אף הוא לא עשה מאומה... בותי לו; לא רציתי לשובה עמו רבות, אך לא כעסתי עליו. לא קנאתי בחייו הקלים. ב„שחרורו“ מן השירות. רק שוב גקשר מקרה זה לאותה שלשלת של נוער הזקוק לגאולה...

לתועלתנו — צודק, ומה שאינו מוצא חן בעינינו אינו צודק. לפי חוקי-הקרקעות שוב נתקלת ההתיישבות בהתנגדות. לאחר הקמת עשר נקודות בדרום נאסרה על יהודים בכלל הכניסה לאזורי באר-שבע ועזה. תכנית הריקנסטרקציה לאחר המלחמה פירושה ניצול היהודים כמקור כספי לשם העלאת רמת החיים הערביים עלינו. הערבים נעשו „תומכים נלהבים“ של ממשלת בריטניה ויוצאים חוצץ נגד ויצמן המעז להעליל שוא על הבריטים. יש חשש שאף יחס אמריקה ישתנה כלפינו, כי רצונה לשפר את עמדתה במזרח דורש אוריינטציה ערבית. על כל זאת השיבו (נוסף על נאומי בן-גוריון על הריקונסטרקציה) וייצמן. וסילבר באמריקה, שפנו באופן חריף לממשלות ה„ל“. דבריו המנחמים של וילקי נשמעים כקול בודד במדבר. האומנם ישכחו צ׳רצ׳יל ורוזבלט את עמדתם הקודמת וימכרונו בגלל ויתור על קרב פוליטי עבורנו. והעובדות שונות לגמרי.

הארץ סובלת יותר מכל מחוסר אנשים. עם הבא עם חזון לאומי, ולא כמו האדמיניסטרציה הבריטית, יכול להפוך את אדמות הטרשים, הסלעים, הביצות ומדבר-הנגב למקור מחייה לאלפים ורבבות. יש עוד כחמישה-עשר מיליון דונם בלתי-מעובדים בארץ, אשר לאחר סידורי השקאה, ייבוש, סיקול ונסיעת-יערות אפשר יהיה להפוך למקור-עושר על-ידי בניין, חקלאות מסודרת ותעשייה. הנסיון היהודי בחקלאות ותעשייה מוכיח זאת. בידי היהודים יש כוחות-אדם נפלאים. יש צורך בעוד כוחות שיבואו מן הגולה. הארץ היא המיקלט היחידי ליהודים שיבואו אליה גם מול הרובים הבריטים, כי אין דבר שיפחידם לאחר התופת הנאצי. המדינות הערביות זקוקות לערבים (עירק הצהירה זאת רבות) ואנו נאפשר העברת כל ערבי לעירק ברצונו הטוב ובתנאים מצויינים שירימו את רמת-חייו. מוסדות החינוך שלנו הגם למופת, וצרות-העין של הממשלה לא תכריח ולא תגרום להורדת רמתם. השירותים הסוציאליים ימשיכו לעבוד ולהתפתח ואנו ננצח — כי זהו יעודנו.

14.11.43

השבועיים החולפים היו אצלי מסוג הימים שבהם אין הלב נוטה לכתוב, אם כי העין חודרת ומגלה רבות וצפונות... קשה להסביר את סיבת אותה דחייה מסויימת לכתוב, אם כי אפשר אולי לתרצה בלימודים וחוסר זמן וכו'. במרץ רב אני מכין את עצמי לבחינות הלונדוניות, וכך שוב יושב אני על מדוכת הלימודים — לימודים המוכרים לי יפה אלא שעלי לשננם באנגלית — הרגשה מזורה במקצת! נדמה לי ששאלת מקצועי בעתיד גם היא הולכת ובשלה. רוצה אני להכין את עצמי לכניסה ללימודים באוניברסיטת לונדון באופן אקסטרני ולסיים בשנתיים-לימוד שם. נוטה אני לכלכלה ומשפטים, — בייחוד לכלכלה, משום שבה רואה אני את תכונות המקצוע האומי — מקצוע אשר היקפו הוא כללי יותר ותועלתו היא כלל-ישראלית... תעשייה וחקלאות הם הכלולים בשטח מקצוע זה ומכאן רבה הטובה לארץ וכן טובתי אני. בעוד שמקצוע כגון משפטים יש לו יותר אופי אנוכי, אופי של עסק פרטי, אשר ההכנסה הפרטית מסנוורת את העיניים — וסכום-הכסף קונה את חידוד מוח-ולשונו של הפרקליט... מובן שלמראה עתיד זה, שהוא כרגע התכניתי ביותר אצלי, אין באים בחשבון שטחי-פעולה ומחשבה שעליהם אני מרבה לחלום ולחשוב ושאותם אני מעריך ואוהב: צבאיות, ספרות, או הנהגה פוליטית... מעניין, שבשטחים אלה רבה ידיעתי יותר מבשטח המשפט והכלכלה, ואף שאיפתי הנוכחית לדעתם גדולה יותר...

שאיפה לתור ארצות... ראיתי בכך סימן טוב לי ולמפעל אשר נטלתי על עצמי...

תשובתי למוסדות היתה קצרה: „כן“

4.9.44

— — — — —
אתמול מלאו חמש שנים למלחמה. כבר חמש שנים. ואתה עומד ומהרהר... אמש כששמעתי את סקירת חמש השנים נזכרתי בכל הצער והשמחה — בצער הפלישות והכניעות ובשמחת הנצחונות. כאלו קרה הדבר אתמול: זכרתי את היום בו היתה הפלישה לפולין, את היום בו נכבשה פריז וצרפת נכנעה... זכרתי הכל...

פרשת הימים האחרונים על נצחונותיה היתה נעימה. פריז נפלה במשך זמן קצר. כמעט כל צרפת נכבשה והצבאות זורמים לבלגיה וגרמניה. זה עתה נתקבלה הידיעה על כיבוש בירת בלגיה, בריסל. רומניה ובולגריה נכנעו לרוסים. הצבאות הרוסים אינם רק בפתח נרשה אלא גם בגבול יוגוסלביה והונגריה. פינלנד אף היא נכנעה ופעמי-הנצחון נשמעים מכל עבר. היבוא גם נצחוננו? הבאמת נהיה „המנצחים היחידים שהיו מנוצחים“ לא רק בלא עם בגולה, לא רק ללא המיליונים של האחים שנשחטו אלא גם ללא מולדת? מחר — מחרתיים יבוא נציב חדש לארץ. יהיה זה האחרון או שהוא ישמש חוליה חדשה בשלטון הקולוניאלי בארצנו?

בימים אלה סימתי את שירותי בחיל-הנוטרים. למרות כל דברי הלגלוג על הנוטרים עברה עלי השנה בנעימים וכמעט שהייתי מוכן לשרת בה שנה שנייה. אין כנתי רק לאפשרויות העצומות לבחור חפשי כמוני ללמוד, לצאת לקורסים במידה שאין דוגמתה, לטייל טיולים ולשרת שירותים פנימיים חשובים. עלי לומר שהשנה מצאה חן בעיני, כי בה יצרתי קשרים חברתיים עם הרבה חברים, קשרים מהווים חוליה בקשרים עם חוגים חדשים ומעניינים. נעימים היו לא רק האבטיחים והענבים והשחיה בבריכה בסוירים, לא רק הישיבה עם השומרים בשדות אלא גם השיחות עם הנוטרים, השיחה בסויר, השיחה לפני השינה בחדר המשותף. — — — — —

נפרדתי מהנוטרים מתוך הרגשה שאני קשור להם, קשור מאוד מאוד בכל נימי-נפשי, מפני שהם עומדים במערכה קשה. לא רק מערכת-הפעולות המעשית בבטחון, אלא במערכת הזולול של הצבור... ובשתי מערכות כאלה גם יחד יש צורך באור-רוח וכוח-יצון גדולים. בייחוד כשהמערכה הכלכלית לקיומם ניצבת לפנייהם בממדים הרבה יותר גדולים... — — — — —

לפני שבוע היתה מסיבת-פרידה במועדון מטעם התנועה. היתה זו מסיבה לכבודי ולכבוד ארקה היוצא לשנת שירות בגרעין התנועתי שהיה השנה ברמת-דוד. היתה זו מסיבה נאה בה העריכו לא רק את יציאתנו, אלא את עבודתנו בסניף בשלוש השנים האחרונות. קיבלנו מתנות — סמל מכבי מזהב מאגודת „מכבי“, ותיק-עור לכתביה מהמפקדה. את התשורה של המפקדה הגישו לנו חניכינו; אלדד מסר את השי בשם חברי קבוצת „ברוש“ בצירוף ברכה. היתה אוריה כה חברתית וחמימה עד כי דמעות חנקו בגרוני כשהייתי צריך להשיב והרגשתי כעין רטיבות בעיניים. אמרתי שרגיל אני לדבר ממקום זה אבל מעולם לא הייתי נרגש כמו במקרה זה. הזכרתי כי אין ספק שאתגצע לבית זה והעליתי זכרונות מהיום בו הכניסנו אבא ל„מכבי“, על ה„מכבי“ בפרדס, על פעולות הרעים הגורים בהיותי בן עשר, על הפעולות בזמנים האחרונים, על הפעולות עם קבוצת „ברוש“ ועל ערבי ה„מכבי“.

עודני עומד תחת רושם כיבושה של רומא אתמול וכבר נתבשרנו על תחילת הפלישה לאירופה.

לפני שלושה שבועות החלה האופנסיבה באיטליה, שכתוצאה ממנה נוצר מגע בין ראש הקשר באנציו לבין הצבא שכבש את קסינו. לא שערתי שהם כה מהר יכבשו את רומא. ועתה החלה הפלישה... — — — — —

עתה, כשרומא נכבשה, ובין כובשיה — אחינו החיילים, הגיע תורה של יהודה להגאל! הנזכה לכך במהרה? עניינינו יגעים מאוד בינתיים... — — — — —
אני מועמד למחנה של שלושה חדשים בערך — מתחילת יולי, אך ייתכן שהעניינים יתנהלו קצת אחרת. מהנהלה הציונית מציעים לי לצאת להדרכה באחת מארצות המזרח התיכון וייתכן שאצא לבירות וגם אנצל את הזמן ללמוד באוניברסיטה בבירות. אמנם טרם קבעתי את מטרתי שאני מתחבט בה רבות, אך חושבני להתחיל בשנה אוניברסיטאית ומקוה אני במשך הזמן למצוא את דרכי. בזמן האחרון מרבה אני לכתוב. כתבתי את המאמר שלי על ברנדייס — כמו כן כתבתי עוד כמה רשימות קצרות.

בייחוד מרבה אני לעבוד בחוברת המשותפת של אבא ושלי על הרצל. אני מאמין שתצא מתחת ידינו עבודה מתוקנת, כהלכה.

18.5.44

בפגישתי היום עם ד"ר ב' מהמחלקה לענייני הגזע של ההנהלה הציונית הציע לי זה לצאת לשליחות לסוריה. נתבררו התנאים השונים לאחר שעניתי על מכתבו מלפני כמה שבועות בחיוב. המטרה היא לארגן את הנוער היהודי שם מסביב למפעל הציוני והתנועה החלוצית ולהקים גרעינים שיעלו לארץ. הרעיון מתקבל על דעתי. יתר על כן: ראיתי לי לזכות את דבר היותי השליח הראשון מבין מסיימי הסמינריון שהתקיים החורף. עומדת אמנם שאלת שחרורי מן הנוטרים והשירותים המקובלים, אך הובטח לי שזה יסודר. הבטחתי להשיב סופית במשך שבוע.

29.5.44

הרהורים קשים חלפו במוחי טרם הכרעתי לקבל את השליחות. לא היו אלה הרהורי ספקות לגבי יכלתי כמדריך-נוער, או חששות מפני העול המוטל עלי, קודם כל היו כאן שיקולים על הניתוק מן הארץ. קשרתי את גורלי בארץ הזאת, אהבתי את מרחביה והמחשבה על פרידה ממנה מעלה בקרבי פקפוקים... עתה, כשהעתידי כה לוט בערפל, האפשר להפקיר את המשמרת? והיה אם יפרצו מחר מחרתיים מאורעות בארץ — האוכל לשבת שם בשלוה, להדריך ולחנך ולארגן, ואני כה שרוי בעבודתי כאן, וכה מחשיב אותה? ...

ומאידך גיסא, הידיעה הברורה וההכרחי שכיום כל אדם מישראל יקר הוא, ושבועתיים חשוב הוא קיבוץ יהודי בגולה, עתה עת מרכזי ישראל הולכים ונכחדים... זכרתי את אמונתי בנוער היהודי באשר הוא וביכולת חינוכו והרגשתי מתחת לסף-הכרתי כי אני נדרש לשם, לצפון... ומוזר, כשהייתי קורא בספרים שונים על מאבק נפשי מעין זה ועל שיקולים כאלה, היה נדמה לי, כי יד הסופר המפריז היא המגישה את הלבטים באור זה. הייתי לועז לנסיון להפוך בני-אדם לקדושים המקריבים עצמם למען משהו. עתה חשתי ממש אותם הדברים בנפשי, וידעתי, כי אלה הזקים הם מנטיות אנוכיות של

24.11.44 — 11.30 בלילה.

הייתי טוב-לב, ולפתע כשהאזנתי להדשות שמעתי כי בבית־הדין הצבאי בירושלים החל להתברר היום דינם של דודי ודודי מקיבוץ ו' ושל דוד אפשטיין... לבי נצבט בקרבי... הם הסגירו עצמם לשלטונות משום שהיו אנטי־הגנה, משום שנשקם היה סהור, והם שמעו למסקנות אנשים אחראים כי בהסגירם עצמם לשלטונות יקל משפטם. אין ספק כי לשנוי מולם גרמו לא מעט מעשי־הטרור האחרונים. אני עוקב אחר משפטם בתשומת־לב מיוחדת... ברכת עדוד כמני לא תגיע אליהם, אבל אני מאמין בנצחונם — נצחונם.

יום שלישי, 28.11.44 — 11.15 בלילה.

היום רק קראתי כי דודי ודודי קיבלו כל אחד שבע שנות־מאסר... אני רותח מכעס וכאב... שניהם היו חפשיים והסגירו את עצמם ועתה נגזר עליהם לתת שבע שנים מחייהם, והם עודם כה צעירים! דודי שלנו כיום בן כ"ד וכשיצא יהיה קרוב לשלושים ועדיין לא נשוי, ובודאי יהיה שבור ורצוצ. ודודי השני, רק לפני כמה שבועות נולדה בתו והיא נקראה דרורה... היא לא תזכה לטופ־אב עד היותה בת חמש לערך... ואת אביה תראה לראשונה מבעד לסוגר ובהיא... כשאני מעלה כל אלה לפרטי־פרטים ואני נזכר בשניהם, הצוחקים והעלויים, דודי שלנו ודודי א' — איך דודי א' היה עמנו ב"מקוה", וישנו יחד באוהל, ויחד שמחנו והתעצבנו, והתוכחנו ורבונו גם כן לפעמים — עובר בי רעד... הם היו אנשי המרחב והשדה הפתוח... דודי "הפלח" — כך קראו לדודי שלנו, והשני נהג היה שגמא מרחבי כבישים... היש עונש גדול מזה?

אני רותח מכעס... תקוהי היחידה היא שמפקד־הצבא ימתיק את פסק־דינם ושבמהרה תהיה חנינה של כולם... תקוהי היחידה...

3.1.45

אחר הבילוי הנעים בערב ראש־השנה האזרחית שוב חזרנו לעבודה והעבודה התקדמה. במשך השבועיים האחרונים הועתק מרכז־הכובד יותר ויותר לעבודה הציונית והלאומית. אם לפני כן היו האנשים רחוקים גם מהאזירה התרבותית של ארץ־ישראל וציון, הנה הוֹך עתה הכצב ומשתנה במהירות. הקבוצות והשכבות נקראות בשמות עבריים: מסדה, משואות, בני־המכבים, חניניה, גלבוע. ירדן וכי'.

בקבוצות אחדות התחלתי במחזור שיחות על הציונות, וההרצאות מושכות את הלב והאוזן. הגישה לריקוד הארצי־ישראלי הוטבה. ישנה דחיפה כלפי הריקוד הסלוני אך רבים הם המבכרים את הריקוד הארצי־ישראלי.

אני מנצל את חילופי חזרם הזה לפעולות לקראת הגשמה ציונית.

יום שני, 13.4.45

דרכי בתנועה היא דרך עולה, דרך של הצלחות, של בנין והקמה. תמיד תהיתי, תמ־ד ההרתי והשבתי. בשנתיים האחרונות החילופי בוחן הכל שנית. עתה הייתי שונה מאותו משה של פעם. עתה צחקתי למליצות הרמות על מהות־תנועתנו, מליצות, אשר דוגמתן כתבתי על תנועתנו לפני שלו־ארבע שנים ובשעתן האמנתי, כי אני חש את אשר אני כותב. ראיתי כי אנו חיים בתרדמה, תרדמת אפיוס משכר, כי אכן מוצקים אנו בשטח האידיאולוגי כי הנני

למהרת נסעתי בבוקר לבקר את דויד בבית־הסוהר המרכזי בירושלים. דויד התחבא בעמק אחר החיפוש בקיבוץ ו' ולבסוף הסגיר את עצמו למשטרה שחיפשה אותו לפי המלצת מחלקת הבטחון של הסוכנות. בפעם הראשונה ביקרתי בבית־סוהר ולמרות מראהו הנאה במדים נהדרים (הוא עדיין לפני המשפט ודינו כדין אסירים בעל יחס מיוחד) ולכרות צורתו הנעימה (הם אוכלים וזוללים) התעצבתי לראותו מאחורי תיל וסוגר, ובייחוד נגעה אל לבי הפרידה כתום רבע־השעה הגיתן לפגישתו. הוא נמצא ביחד עם יתר אסירי־ההגנה ומשפטי־הנשק, ואם כי הוא נחשב כגבור ומקבל אוכל ומתנות הריהו מיואש במקצת וחושש שמא יועמד למשפט צבאי. הרצה של וולקונס בירושלים וההתנפלויות של האצ"ל על המשכרות — מחוץ לכל הגזק שהן גורמות לציבור העברי ולמפעל הציוני צריך להיבנות על הסכם עם בריטניה (כי מפעלנו הוא בינלאומי וללא תמיכה בינלאומית לא יוגשם). הרי הם מסכנים את עתידו של דויד ואת תוצאות משפטו. אני אחיה בנכר כשהוא יישפט, אך לבבי יהיה עמו כמו שלבות כל חבריו בראשון וכל פעילי משמרה־ישוב בארץ.

בימים האחרונים הנני מטפל שוב בשאלות הסניף. — — — אני שוב מטפל בשאלות הנוכיות ומעבד תכניות לארץ ולבירות.

הדשה מרעישת לפני כשבועיים היתה הקמת הבריגדה היהודית על מפקדיה וסמליה היהודיים. הידיעה באה במאוחר, אך הנה זה פיצוי קטן לדרישת היהודים להיות מוכרים כצד לוחם. מיד כשנתקבלה הידיעה רציתי ללכת לבריגדה, אך בגלל התקשרותי לענין סוריה נדחה הדבר. בינתיים אין עוד כל חדש על הבריגדה.

יום שלישי, 24.10.44

אני כבר ממש תושב בירות. — — — ואני נכנס לבעיות הנוער כאן ולסבך שהוא מצוי בו, ומקוה לעשות כמיטב־יכלתי להקמת נוער לאומי במקום וציבור ציוני מתקדם.

1.11.44

— — — ב"מכבי" כבר אירגנתי מסיבה כללית במוצאי־שבת. טיפלתי בתכנית לשיחה על הצהרת־בלפור מחר. הסדרתי את ההרכב בשכבות של הסניף ואני מתכוון לפעולה הראשונה במסגרת שכבות ביום ראשון. בכלל כוונתי להניף מחדש פעולות ומפעלים.

11.11.44

— — — מתכוון לנשף "חנוכה". עיבדתי מחזה ארצי־ישראלי "איש הפרדות" של ש' שלום, בליווי שירים ומנגינות. הוא יעשה רושם רציני...

הענינים ב"מכבי" בכלל יגעים במקצת. אין סדר, אין מעשה ומפעל, ואני כבר חודש כאן וכמעט שלא נעשה מאומה...

23.11.44

בעבודתי אני מתקדם. המקהלה לחנוכה, שאני מטפל בה, מניבה את פריה — שירים והופעות. אני מטפל בחוג דרמתי ובכל עבודתנו בסניף...

סבוראי — — הופיע. הביא עמו ספרים ומשחקים לנוער לרוב; גם פנס קסם נמצא ברשותו והריגי מתכוון להוסיף מראות ותמונות להסברות.

ואיך עמים נלהמים ואינם מרפים עד נפול האחרון. ראיתי בהתנגשויות של השקפות-עולם, וראיתי איך משליטי-עולם הפכו למנוצחי-העולם.

2.9.45

הלפו ימים, פרשות חיים והוויות מאז יצא משהו מתחת לעט. מחברתי הקודמת מסתיימת ברשימה קצרה מליל ה-8.8, הוא הערב האחרון להיותי בבירות. ובה כתוב, אם זכרוני אינו מטעני, "השעה מאוחרת. זה עתה חזרתי ממסיבת-הפרידה שנערכה לכבודי עליידי התנועה. אני עוזב את בירות מתוך הכרה שהנטעים אשר שתלתי כאן יכו שורש ויסתעפו לפארות, מתוך הכרה שהיה זה מפעל חלוצי ראשוני, גדול וחשוב".

את הסיכום לתקופת החיים והעבודה — חיי החזון שם בגולה — חשבתי לגולל בארץ בשבתי שקט בביתי. אך אינה המקרה ומחברתי נלקחה ממני. בגבול כבר השתי איך שועבדה ארצנו לזרים. כשעברתי את בדיקת המכס והתכוננתי לקבל את הפספורט נקראתי עליידי הבלשים האנגלים שבדקוני מכף רגל ועד ראש, בדקו את כל חבילתי והפצי שנית והשאירו אצלם לבדיקה את כל מחברותי, פנקסי ומרבתי ספרי. הרגשה זו של יחס מחפיר זה כאל פושע (ויש להודות שהם התייחסו כלפי בכל הנימוס והתנהגו באדיבות יוצאת מן הכלל) לא נתנה לי מנוח. ידעתי היטב כמה הסתעפה עניבת-החנק הבריטית גם במזרח. שמעתי על מאסר בחורים ובני נוער, מהם על לא עוול בכפם, אלא בגלל חנקם נוער עברי בעל הכרה ורצון, נוער שאינו כופף ראשו לתליין. אך לא שיערתי שככה ינהגו כלפי. הרגשתי המתיחות פגה עד מהרה למרות הכל והארץ כבשה אותי כליל עד מהרה על חידושיה, על התוסס, החי והלוהט שבה, על אירת החינוך והרצון. התמכרתי מתוך צמאון לקליטת חדשותיה והוייתה החדשה. אך ענן צל עוד אפף אותי והוא — "הקשרים" עם המשטרה. עד היום טרם קיבלתי את חפצי, בהם אלבוס-התמונות שלי, אוסף תמונות מן הלבנון, יומני וכיוצא באלה. לא פשעתי כל פשע והרעיון שמא עלול אני להתגלגל ללטרון על לא עוול בכפי — הטרידני. לא פחדתי, כי מהרגע הראשון למחשבותי העצמאית ידעתי מה צפוי לבחור כמוני והייתי מוכן לכל הכנה נפשית, אבל היתה זו הרגשה לא נעימה שסרה עד מהרה עליידי שכנוע עצמי.

— — —

ומה העתיד? רבות הרהרתי בשאלה זו. יש ונדמה לי שהכל קבוע וברור ויום שני זורח ועמי חלומות חדשים, תכניות חדשות. התכוננתי לטכניון. שאפתי לראשונה להיות מהנדס-מים, פי ראיתי בזה תפקיד לאומי חיוני. חשבתי לראוב בעצמי את אחד ממבצעי תכנית לאודרמילק. במשך הזמן חשתי וידעתי כי אין המתמטיקה והפיסיקה ממקצועותי הברורים והידועים ביותר. לעומת זאת חשתי שעלי ללמוד עוד ועוד, חסר אני עוד רבות וכמו כן ניעורה בי תשוקה לעסקנות פוליטית ציבורית. כששבתי הביתה התחלתי להרהר על כניסה לאוניברסיטה העברית בירושלים...

— — —

בהשקפותי המפלגתיות הלן שינויים עצומים. כשאני מחפש את סיבתם איני יכול למצוא אותם אלא במהלך-החיים הכובב אותי. מאז צאתי למחנה-העבודה הראשון ובבואי במגע עם הציבור העובד ניעור משהו בלבי והחילולי להעריך אחרת את מפעלם. ומאז — צעד צעד. לראשונה קשה היה להסתגל. במאמץ נפשי גדול החלטתי להיכנס ל"הסתדרות" ועתה אני חבר בה בלב ונפש. השקפתי נשתנתה, אך

כלליים ובלתי-משלגתיים לאומיים וכיוצא באלה. במלים מעטות — בססמאות סנוורנו את עצמנו, חיינו בשקר. ואם קיימים עוד כיום בקרבנו הטוענים כי "סוד המעשה האידיאולוגי" שלנו ברור כל צרכו, הרי שאנו חיים גם ברקבון תנועתי. אין כלליות במסקנות עולם-הרוח. כללית היא רק האמת המדעית המדויקת. כלליות של תנועת-נוער איננה בלימוד ציונות היולית סתמית אלא בחופש הברור העצמי, בחופש ובכלליות של המחשבה המחפשת את דרכה.

כי כהי תנועת נוער אם לא חבר צעירים המחפשים דרכם במשותף, הרוצים פתרון לדרך-עולמם בכל ההופף והסובב אותם וסואפים להנהיל פתרוןם לבאים אחריהם, התוהים תמיד, התוססים תמיד, אשר ההיפוש המתמיד מציינם? כי מהי תנועת-נוער אם לא השתחררות מקיום של אובייקט לחינוך זרים, חינוך סתמי פילנטרופי או תכססני מכון לקראת מפלגה, תועלת אישית וכו'?

איככה נבנה אותה?

כל דור ודור כמסגרת יתהנך על היסודות הלאומיים הלימודיים, אך בבוא שעתו יברר את דרכו בשטח-הלאום. אסור לנוער עברי להשתעשע, לעסוק באמנות ולהתפעל. מילדותו מוטל עליו עומס הגורל הציוני. נוער זה יהפוך דרכו להגשמה בשטחי חיים ליצירה ופעולות. שנת-שירות בשבילו איננה מבחן אלא סיכום, נקודת-גיבוש. החברים החיים יהיו יסכמו במשותף את החלטותיהם לעתיד, ועליידי השכנוע ההדדי והיסוד המתגב שבקרבת ימנעו תמיד חילוקי-דעות. מחזור של שנת-שירות קיבע, איפוא, את עתידו כקולקטיב או כהבר-אישים פרטי להקים מפעל תנועתי; חלק ממנו מחליט על הגשמה אישית.

בשטח ההגשמה האישית חייב להיות הסדר ממלכתי ותנועתי. בבירות באתי במגע עם חלק לא קטן של רופאים, אנשי-כלכלה ונושאי ענפי-חיים חשובים במדינתנו בעתיד. ומה פרצופם? קרייריסטים, אשר, ככל אדם מודרני קופא, עבדים הם לכסף ושוקלים הכל במצלצלים ורק למעטים מהם יש גם קריטריון מוסרי של תחושה לאומית חברתית. הנניח לכך שהנוער המאורגן יקים רק מפעליו ויוותר על סקטור-חיים חשוב כזה? לכן חייבים צעירינו לתפוס עמדות בשטח ההגשמה הפרטית והאישית, אך לא רק בהתאם לשיקוליהם. נוסף על נטיותיהם וכשרונותיהם יכווננו הם במידה רבה עליידי הועדה המייעצת והמתכננת את שטח-ההגשמה זה. ועדה כזו תצטרך להיות מצוייה בשאלות חינוך, בהשתלמות מקצועית ובראש וראשונה בכלכלה הנוכחית והעתידה של ארצנו. מוסד או משטר ההגשמה האישית הוא אחד מתפקידינו הגדולים. בוגרים אלה יהיו גם להבא חוג בוגרים שמרכז התענינותו — התנועה: הדרכתה, עזרתה המוסרית, עצה ועזר בהתלבטויות הנפש, וכו'.

לכן צריך חינוכנו לשאוף לאדם מתקדם, ציוני, לאומי, חלוץ. כדי לחנך אדם כזה יש צורך קודם כל במטרה בידעיתו של הטיפוס הזה ואחר כך בעיבוד התכנית החינוכית.

יום שני, 7.5.45

היום אשר ציפינו לו הגיע. היום נכנעו שרידי הצבא הגרמני בכל מקום ללא תנאי לפני אנגליה וארצות-הברית ורוסיה. "הנצחון והשלום" — כמה תקוות וסיכויים לאלפים כלולים במלים אלה. "מלחמה" — איוה צער וסבל, זוועה ופחד טמונים במלה זו! ואני הייתי צד לאותה תהפוכת-עולם. דור-המלחמה הנני. המלחמה היתה המסגרת להתגבשותי הרוחנית. בתחומה הבינונית מהי מהות החיים והחברה. ראיתי איך עמים נכנעים, בוגדים ומחליפים צורה שנית.

למרות הכל משהו מחלחל בקרבי כששרים את האינטרנציונל ומניפים דגל אדום. אני תומך בלבי בסוציאליזם העולה בכל ארץ, אבל עדיין סולד במקצת מרעיון הבינלאומיות של מעמדהפועלים. אני אמנם מזדהה עם מעמדהפועלים בכל ארץ ושמה בשמחתו, אך איני מסכים לרעיון שקרוב אני לפועל הערבי יותר מאשר לרכושני היהודי. בכלל לוקח אני כדוגמה מדינה סוציאליסטית כניו־זילנד ולא קומוניסטית כרוסיה עם הדיקטטורה הפרולטרית שבה.

11.9.45

רק אתמול קיבלתי את המחברת שנלקחה ממני לבדיקה בגבול ביום בואי לארץ. לא יכולתי אם כך לסכם את שנת השליחות בלעדית, והיום קראתי את שתי המחברות שרשמתי בבירות ורק עתה נפנה אני לרשימותי. עתה ראיתי עד כמה נכס עצום היא מחברת־רשימות. הכל צף ועלה במוחי מחדש, ודמות רעי שורטטה שנית בכל הודה. אין ספק כי היום הוא רק ביטוי מזער ואינו מגולל דמות שלמה. כך, למשל, על עבודת השליחות נכתב רק מעט; ניסיתי לחשב: מדוע זה? ויש להסביר את הדבר, כנראה, בכך, שהיתה זו העבודה היומיומית ולכן לא הוסבה לה תשומת־לב מרובה. השליחות כבשה את לבבי, המפעל העצום הזה לקח את לבי. עתה, כשאני רואה את חניכי כאן והנה הם בני־אדם חושבים ופוריים, כשאני נזכר במסיבת־הפרידה כמה הודו המדריכים והחניכים על הרוח החדשה הארצישראלית, על השיחות וההרצאות — הרני מעריך שבעתים את עבודתי.

הרי אני הבאתי לנוער זה את השיר והריקוד הארצישראליים שנתגבשו אחר כך במסיבות הנהדרות שהיו ארצישראליות לכל פרטיות ועשו רושם כל כך גדול בקרב הארצישראליים והחיילים שהיו נמצאים בבירות. עשרים וחמש הרצאות בחוג הידידים, אם כי נערכו בצרפתית, הוכנו כמעט כולם בעזרתי או על ידי בלבר, ודרך צינור זה השפענו באופן עצום על הציבור שכה היה רחוק מן הארץ וזמן המציאות הציונית. עשרות השיחות, הקבוצות, הטילים שבהם שרנו וחינו את חייהם, החגיגות והידוש החגים הלאומיים — כל זה היה מפעל עצום.

הסיכום הוא בערך כזה: 7 קבוצות ללימוד עברית; 14 קבוצות חינוכיות.

סדר־היום שלי היה כזה לערך: עד 4—5 הגני עסוק בעבודת הכנת פעולות, תרגומים, סידור הספריה, קישוט המועדון וכו'. מ' — פגישות של ועדות מפקדה, מזכירות וכו', החלפת ספרים ופעולות שונות עד 9 לערך. חייתי אז חיי־תנועה ציוניים וזה היה כל תוכן חיי.

הספקתי ללמוד, להתבגר ברוחי, באפיי, לטייל ולהכיר את הארץ הנפלאה הזאת, לבלות קצת ולמלא חלק מן החובות המוטלות עלי, שלקראתן הכנתי עצמי תמיד — הגשמה ציונית חלוצית.

כשאני נזכר בקבלת הפנים ערב ערב ברחוב היהודי, עת היהודי הפשוט ראה בי כעין שליחו של המשיח, רטט עובר בי. בכל עשרות המשפחות הבורגניות המתבוללות מצאתי גם נשמות בודדות והן ריכוז סביבן נוער ער — לעשרות! — המוכן לעלות, הרוקם את חזון שיבת־ציון.

9.10.45

אתמול נתקיים יום שבתון — מחאה ואתראה אהרונה לממשלת־בריטניה בטרם תחליט על צעדה לגבי ארץ־ישראל. זה כחודש חיים

אנו באוירה של מתיחות שלשיאה הגענו בשבוע האחרון. עם עליית ממשלת הפועלים האמנו כי יקיימו את הבטחותיהם שכה הרבו להודיע עליהן פומבית. בינתיים באו הידיעות על שרידי אחינו במחנות ההסגר באירופה המשותרת והבהירו את הצורך בפתרון דחוף עבורם. כל השערים ננעלו; אין ארץ הרוצה לקבלם; אף בארצות מגוריהם נתחדשה שנאת־היהודים; בפולין פוגרומים והרג ברחובות; בפרג הדימוקרטיה איבדו עצמם לדעת אלפים לנוכח האדישות וההפליה לגביהם. והם כולם, היושבים מאחורי התייל האמריקני ולעיניהם חלה ההתידדות בין גרמניה, הדימוקרטיה וחילי בנות־הברית, נדונים לרעב ולמיתה בעירום ובחוסר כל. אך לכולם מטרה אחת — ארץ־ישראל.

רק מעטים בין אומות־העולם חשו את הטרדיה הזאת, ורק יחידים שקלו ומצאו כי אין ארץ אחרת עבורם.

אבל העולם אינו נמדד בערכים אנושיים — צדק למעונים, זכות־חיים לעם — ומה אלה לנוכח מעיינות־הנפס והאוצרות המדבריות עירק וערב. ואותם חנפי ערב — הסירו מלבושיהם, ממש כשם שצהלו לקראת הגרמנים כן יודעים הם עתה לספר על המאמץ המלחמתי שלהם. אין ספק שאף זה בא בעטייה של הפוליטיקה האנגלית, אשר במקום להצליף במדינות מתכחשות אלה, ידעה לעודדן ולדרבנן.

לנו ברור: העלייה תימשך בכל הדרכים...

ואכן האינצידנט הראשון חל השבוע בצפון. חשבונו עם חיל־הספר הוא ארוך. הימים בהם ישבתי בבירות צופה בחרדה לידיעה אם עברו ילדינו את הגבול או לא. קרובים הם מדי לשכות. לא יישכחו גם פרשות המאסרים של אנשינו שעבדו עמנו שכם אחד. היתה זו הוויה בשבילי של יותר מעשרים שעות ביממה. אך תמיד שמחנו — יש עוד גבול פתוח... קשים היו המעשים בתהום גבול זה, אך חייליגו, ללא המדים, עבדו ללא חת, נאסרו — אך המשיכו. ביום ששי התחמקה חבורת שבעים עולים מידי קציני חיל־הספר וחדרה לכפר־גלעד. הקיבוץ נדרש להסגירם והוקף עלידי חיל־הספר הערבי. מובן שהציבור העברי בצפון חש לעזרת כפר־גלעד. החיילים בני־המדבר, אשר אינם יודעים קרוא וכתוב ואך יצרה־שנאה והחדש מפכפך בלבם, פתחו באש ופצעו שבעה. אך היריות פגעו בכל היישוב שכאיש אחד הגיב על מאורעות אלה בדרישת פינויו של צבא זה.

אך לשמירת הסדר הובאו חיילים מרובים. הדייוויזה המוטסת של צבא־הפלישה הובאה הנה. עתונות־העולם שלחה את טובי סופריה הנה והרדיו ביחד עם העתונים אינם פוסקים מכתוב, אלה לזכותנו ואלה לחובתנו.

הצבא מתקבל בפנים זעומות. הם עצמם מתפללים מדוע שונה היחס כאן מאשר באירופה. מזור. כלום אין הם יודעים שבה בשעה שבאירופה הם באו לשהרר את העם שרצה בהם כמשהררים וגואלים, הרי כאן הם באים אך ורק על מנת לפגוע בנו ובמפעלנו, למנוע את העליה ולהצר את כוחו?

המפגן אתמול היה אתראה. אך קשה להרהר מה יהא עתידנו, מה תהא הצעת בריטניה, ובאיוז מידה יעמוד הנשיא טרומן בדרישותי לסרטיפיקטים למענו. ואם נרצה להעלות עולים בכל הדרכים — הנוכל לעמוד בפני דייוויות אלה שניצחו את קלגסיו של היטלר?... אמנם אנו מוכנים, אך הנוכל? הרהורים קשים עוברים במוחי ומטרידים אותי, אך נראה איך תהיה התפתחות העניינים

כשקראתי שבין ההרזים היום נמצא גם אליהו חניסקי מפתח תקוה — הבר הגרעין. שלשום, כשנתפסה ספינת המעפילים עם עשרת הנותרים ככלל העולים — מאתיים איש שהצליחו להתחמק, חשתי שהמצב יחריף בכמה שעות. כתגובה על הענין פוצצו שתי תחנות של משמר החוף ליד חדרה וסידנא עלי שבהן היו, כנראה, מכשירי ראדאר המגלים ספינות מתקרבות. הצבא הקיף מאז הבורק את שפיים, רשפון וגבעת-חיים, גדרן בתייל ורצה לחפש ולגלות שם משהו... מובן שנקהלו מכל עברי הסביבה לעזרה, ואליהו שהיה בפתח תקוה בחופשה מן הגרעין או שכבר היה ברעננה (שם צריך היה לכוון באלה הימים את פלוגת העבודה של גרעין התנועה) חש לעזרה. וכך מצא את מותו. גם חברי הגרעין ג' וגבעת-חיים חשים בודאי את יד גורלנו הקשה. הרהורים קשים עולים במוח, וקודם כל אישקט נפשי קורא לעשות משהו, לנקום! ואחר כך הרגשת אפסות-כוח בפני הקמים מולנו. חמשה-עשר אלף חיילים מן המאומנים שבצבא הבריטי — הכול להם בצאתם לקראתנו? מול 15 אלף אלה יצאו בשפיים וגבעת-חיים במקלות. הפקודה היתה לא לפתוח באש — האפשר להמשיך בשיטה זו?...

עתה נתעררר זעמי, הבעייה נתגלתה לפני באור אחר. אמש עוד חייכתי ונהניתי מההעלאה הבלתי ליגלית ופיצוץ הראדאר, ועתה אין הלב פנוי להערכות. ישבתי ארוכות והרהרתי... העליתי זכרונות וניסיתי להסיק קצת מסקנות... נעורתי הרגע מקפאוני... ומה?...

17.1.46

אדם אדם וכוכבו... לכל אדם שמיני כדי לחפש את האמת בהם ולמצאה... דברים אלה של מדם קירי כאילו הבהירו לי מקצת מהערפל שעטף את הוייתי. כוחו המשכר של המדע גדול הוא גם באכזבה ובדכדוך. ככל שאני חודר ומעמיק גדלה המבוכה. מרובה חוסר הביטחון, מיטשטשת ההשקפה. והרגשה זו של חדלון, של אפסות האונים של האדם לנוכח ההוייה העצומה הבלתי-מובנת מעוררת הרהורים רבים. יש ואני מקנא בבני-אדם פשוטים המסתפקים במועט, ויש ואני מקנא באלה המאמינים במציאות כוח עליון דתי-אלהי ודבקים בו בכל מאודם. וחפוש האמת הזאת הוא שמטריד את מוחי ללא הרף, לא רק במדע המפשט אלא גם בחייו, בתחום הפעילות הפוליטית. בתנועה פיתחתי מאוד את תורת ההיגיון העצמי, את ההשקפה על המאבק הנפשי של הנוער לחפוש אמתותו, על אכזבות היאבקותו של כל דור על חייו הוא, ואכן המסגרת נאה ואולם מהי דרכי אני עתה כתום המאבק? כל עולמי, שהיה כה מוצק, נראה עתה כאפוף תמיהה ותהיה! בתחום חיינו המדיניים רבה המבוכה. חיכינו לעזרת גדולים, לפתרון במוסדות, ולבסוף נתגלתה אלת ידם של הגדולים להתוות משהו ממשי, ושוב הסתפקות במליצות, ומאידך גיסא — הטרור חסר-התועלת אשר נראה בעיני כפתרון קלוש... ובתוך המערבולת הזאת זקוק האדם לכוח רב. מזור, החיים נמשכים כרגיל על סיפוקם היומיומי בלימוד ובענין, במגע עם אנשים. תסכיתי נתקבל ברדיו, הצלחתי בשיחתי (ונהניתי ממנה מאוד ביוס"העמק ברחובות), נבחרתי לאחת מוועדות אגודת-הסטודנטים, וכל אלה הדברים מעודדים ומחזקים, אך התהיה כה איומה. יש ואני מתחיל להבין מדוע היו בני-אדם צעירים שהתאבדו; ככל שתמתתי קודם על תופעה זו, אני רואה את מהותה כיום. לא עלתה על דעתי מחשבה על מעשה כזה, אך עצם העובדה שענין כזה צף ועלה במוחי בסתמיותו מראה על הריקנות הנוראה. יש ונדמה שכל זה יעבור כשמשוה יהיה בורעותיך: חברה נאמנה, אהבה... ואולם הלב הקשיח כאילו מסרב

שלשום מלאו לי עשרים שנה. מזור, אם כי זהו תאריך מציין וגורלי: סיום שתי עשרות שנים! בכל אופן לא התרגשתי לקראת מאורע זה. המעטתי לחשוב עליו, הטכס המשפחתי היה צנוע לגמרי, וככין שלא נשתוקקתי לאיוו מתנה מיוחדת, לא התפעלתי אף מן המתנות שקיבלתי מאמא, אבא ודיצה: תיק עור יפה וארנק. מזורת מאוד העובדה כי לסיכום של "השבע רצון מעצמי?" הגעתי רק לאחר סחיטה עצמית ממושכת.

— — —

מה דעתי על עצמי?... ואמנם בגיל עשרים כבר אפשר לערוך מאזן כל-שהוא. אדם נבחן קודם כל בתכונות-נפשו, באוצרי-דיעותיו ובפעילות האקטיבית שלו. עבורי משמש קודם כל מודד הפלוס האקטיבי של האדם, או, במלים אחרות, מעשיו ומפעליו ללאום. אני קובע ברורות שבעיית הלאום ידועה לי יפה, — שאלות הבטחון, משק כלכלי על בסיס לאומי, היגיון הדור — וברוב המקרים אני פועל בהתאם לצרכי-הלאום. — עבודת-ההיגיון הוגשמה הרבה שנים בתנועה, והחיים והפעולות בה קרובים לי, ואני מקדיש להם זמן כה רב שאין לי מה לבוא בבקורת על עצמי. ייתכן שעלי לסטון שאני פועל יתר על המידה. פרשת השליחות אף היא היתה תרומה בשטח זה. מה שמצערני הוא הניגוד בין ההכרה והמעשה לגבי הגשמה חקלאית. אני מבין ויודע שזהו היסוד הלאומי ואף הצורך התנועתי, אך אינני נוטה לכך מבהינה נפשית. ודבר זה הוא הפגם הגדול ביותר שלי בשטח זה. אני מוכן להקדיש את עצמי לגמרי לשירות הבטחון ואילו בשטח החקלאות אני מהסס כה רבות. מדוע? התשובה עוד איננה עמי. בשטח פעולתי אני מציין עוד את הפעילות הרוחנית — כתיבה ויצירה. התחלתי עתה כותב כמה רשימות על פעולות ומקרים בלבנון. אבל הישגי הגדולים היו באיסוף החומר ללימוד הציונות. אני בקי עתה בציונות באופן יוצא מן הכלל. וכן מכיל יומן-ההרצאות תמצית להמון שיחות. כולן בנות משקל וענין. על גבול מהותי כאדם ופעולותי אני מציין את המחשבה הרעיונית הבלתי פוסקת. נדמה לי לפעמים שאני מרבה לחשוב, להסיק מסקנות ולקרוא יותר מכל אחד מבני-גילי שפגשתי עד עתה. ייתכן שהשקפה זו מוגזמת, אבל זוהי הרגשתי. טרם הרגשתי עצמי גחות בשטח המחשבה והידיעה כלפי משהו בן גילי או בן דורי. אוצר ידיעותי בשטח הקרוי מדע-החיים, מדיניות, היסטוריה ומדעי החברה הוא גדול. אך יש עוד הרבה ללמוד, ולכך אני מתכוונן בשנה הבאה לאוניברסיטה. — — — מכיר אני את הארץ ואם כי הושבים אותי לסייר מצויין, טרם ראיתי הרבה, אך תכונות סירות ושוטטות מצויות בי. אני שר יפה, מחבב מוסיקה, יודע משהו על מוסיקאים ומכיר יצירות מרובות; מתעניין במקצת בציור. תכונות נפשי: אני בעל מרץ ורצון ברור, לפעמים אוהב לשכב, להזות ולא לעבוד, אך בדרך כלל חרוץ, מסודר, מנומס למדי ותקיף בשעת הצורך. נדמה לי שאני טוב-לב ומשתדל להבין ללב אחרים.

נתקיים בי המאמר — יודע משהו על הכל. עתה עלי להשלים את הכל על משהו. וזה לא למדתי עדיין לגמרי. טרם יכולתי לקבוע את ה"משהו" הזה שעליו יש ללמוד הכל.

26.11.45

בני-אדם הם יצורים — — —! כל זמן שהצרה אינה נוגעת בהם או במכריהם הקרובים, כמעט ואין הם מתרשמים לגמרי. המעטתי להגיב בנפשי על הרג הששה בתל-אביב, אך הערב נודעתי כולי

מה יביא יום המחר? היקום שוב חוזר גדול אשר יקרא להולכים בחושך לצאת לקראת האור?

26.9.46, עם ראש השנה, תש"ו.

שוב שנה חדשה ומאונה — מאון הפרט ומאון כלל האומה, מאון הציבור והעולם הפוסח בין שתי הסעיפים.

ובארץ מאבק קשה של עלייה, על זכויות מדיניות וזכויות-אזרח אלמנטריות — אניות-מעפילים, החל ב„ברל כצנלסון“ וכלה ב„פלמ"ח“, על ההרוג שבה ושש מאות הפליטים המועברים לקפריסין למעבר; טרור ופעולות, החל במפעל שחרור מעפילי-עתלית עד לפיצוץ ה„אמפייר הייז“; הרוגים — אליהו, ז'ים חרודי, יחיעם; מאסרים — לטרון, רפיח, חברי-הגרעין, הנהגת-הישוב, מאבק מדיני בלתי פוסק...

זהו בארץ. ובעולם מתיחות בלתי פוסקת בין רוסיה ובין הגוש המערבי. ועידת-שלום ללא גבול וקץ, מועצת-בטחון על לבשים, ויכוחים וויטו; מועצות מיניסטרים ללא תוצאה, פצצה אטומית!!! בקיצור: שנת אכזבה — שנה ששמה לאל תקוות אשר נרקמו כמשך שנות מלחמה, חורבן ומאבק! הנה זהו הרקע לחייו של עלם עברי הגומר את העשור השני שבחייו... היכולים אלה לעבור מבלי להתרשם, מבלי שיקלטו את שואת-הימים?

ובאותו עולם קטן חלו רבות:

שנת העשרים! סיום פרשת סוריה עם הקורס ב„מקוה“, כניסה לאוניברסיטה, עבודה ופרנסה עצמאיות לגמרי, הצלחה ברדיו בשידור תסכיתים, הצלחה בבחינות ובלימודי-האוניברסיטה, הנהגה בקרב הסטודנטים, הדרכה בקורסים הארציים במקצועות רוח ציוניות ומעשה, סכויים בבחינות, הצלחה — אביבה, בתיה, שושנה, שולה!!! ומה תביא השנה הבאה? עוצר, היפושים, מעצרים, מאבק, מרי? ואולי הנהגה חדשה, ברורת-עין וצלולת-מוח המתווה דרך ויוצקת דפוס לרצונו הרופס של הנער?

אכן, מה תביא שנה זו?

תכלה שנה וקללותיה — תחל שנה וברכותיה.

18.2.48

עוד כמה שעות נכנס ליום השלישי של המערכה הנוכחית. דומה, כי חדשים חלפו מאז גורו היריות ליד לוד ובמרכז המסחרי. כל התקופה שלפני אותו לילה שכוונתו נראית לי כמושטשט בערפלי-העבר, לפעמים נדמה לי כי כל חלוקת השנים ועונות-הטבע כאילו נסתיימה ונתחדשה באותם הימים. סקירה קלה לעבר וכאילו מתיצבות על פני הבד דמויות מוכרות, מאורעות חולפים... אותו יום שטוף שמש במורד הנסיכה מרי... סנהדריה... פעולה ראשונה בשטה חלת אטיהה... הפלוגה... „מעלה“... שיק ג'ראח... הרטוב... וחוזר חלילה. הנה מזדקרים ציורי-פניהם של החברים הנופלים יצחק פוח, דני מס, שאול פנואלי, יונה ליון, יעקב כהן, הרשקו, יענקלה ישראלית, צ'צ'ו... חיילי לפלוגה — יעקב שמואלי, בן, יהודה כשיוף... כל חלל ועמו המהלומה לנשאים...

כן, זוהי מלחמה! שנאתי את המונח „מאורעות“ הנשמע עוד לעתים נדירות, רוחי הצברית נוקעת ממלה זו אשר רוח של עדת חסות-ומיעוטים נודף ממנה. מלחמה — וספק אם רבות המלחמות דוגמתה. זוהי מלחמת-העצמאות... ספק אם אנו שגודלנו ב„הנהגה“ והעצמים ברוחנו, אם אנו בני הדור אשר לו מובנת כל כך הפרשה הזו, אם אנו יכולים לחוש כיצד תיראה תקופה זו בעיני הדורות הבאים.

לאהוב; הוא כה צונן... — ואשר לפעילות הפוליטית. יש ונדמה לי שגם כאן תהום. איני משתייך ל„תיצעה לאחדות העבודה“, אך למעשה כאילו אני מקבל את הגושפנקא שלה רק למען סיפוק יצר העליונות והכבוד — מלוי תפקיד כל-שהוא. ואולם יודע אני שסירבתי לקבל מינוי כל שהוא ובכל אופן דרכי לתנועה מזורה, מקרית ורבים המקרים שבהם איני מזדהה עמה. מלחמתי הפנימית ברצון ההתבלטות היא מזורה. כלום פעיל אני ומרצה או כותב רק משום שאני רוצה להתבלט? לא! בעצם הפעולה המביאה להתבלטות אני מוצא סיפוק עצום. בכתיבת התסכיתים חשתי הרגשה עילאית של סיפוק עצמי.

וכאן הוברר לי דברי הסוציולוגיה על המשבר הנפשי וחסר כווי-המשקל של האדם בעולמנו בין דחפיו היסודיים וסיפוקם, בין רצון הביטוי של כל אדם והגבלותיו במסגרת-החברה, אשר מכאן נובעים היסודות ההמוניים המוצאים ביטויים בקהל הנהגה מן ה„מיקי מאוז“ ונוהר לרקוד הג'ז... מדוע אין אני מתפעל מן הג'ז? משום שאני מוצא ביטוי מה לאישיותי בכתיבה, בשיחה — אולי לא ביטוי לכל מהותה — אך מבחינה זו איני מודקק לקצב ההמוני... ומכאן חלפו מחשבותי על הפרסום, כיצד יכול אדם להיות איש בעל-שם, העושה תרומה לאנושות? האם זה בכוחנו? האם הכל תלוי בידיעה בלבד?.. נדמה לפעמים שאין ביכולתך לתרום מאומה. ואני יודעני שבתחום הרכוש הרוחני שואף אדם להקנות מידעויות לאחרים. ושוב בעיות... ושוב התהדרות...

30.6.46

חיים חרודי הוא אחד ההרוגים במאורעות יום אתמול. לא יכלו לו לחיים לא חיילי חיל-הספר הערבים, לא המשטרה הסורית, לא בתי-הכלא של דמשק על הרעב והענויים שבהם; לא היה כוח שמנע ממנו את מלוי חובתו — העלאת אחים, עמידה על משמרת-ההגנה. אך יכלו לו סוף-סוף ה„טומים“ הבריטים; הם יכלו למקל שלו... קשה לאבד את היקרים לך אחד אחד! הסיפוק היחידי הוא במה שניתן לך לעשות בעבר ומה שיעשה בעתיד... אני לומד היום על מנת לגמור את בחינותי, אך קימת הרגשה בקרבי כאילו זוהי השנה האחרונה. אסיים אותה ואז יהא סופי ככל אדם הנופל במערכה... אין לי אף פחד קטן שבקטנים מן הדבר, ואני חושב על כך בשלות-נפש מזורה, מזורה עד כדי תשומת-לב מיוחדת. זוכרני: פעם אמרתי לבחור שאמר לי כי אינו מפחד מן המות — „שקן הנך!“ את המות אתה מפחד, יש לפחד מפני הדבר הזה. עלינו לאהוב את החיים, אבל אסור שפחד המות הזה יהפוך למוגילב הנסתר ונרתע אחר! ייתכן שהרגשותי היום היו במקצת הרגשות-יאוש — אולי היה זה כך מתחת לסף-הכרת. אך אני אינני מיואש. אמונתי ובסחוני אינם מתעריים בי ובכל זאת — הרגשתי היא כן! אהיה כאותו הקפסון של וולט והיטמן אשר את ספינתו הביא לחוף והוא מת! — — — — — היה זה אחר המצור על תל-אביב ופיצוץ מלון „המלך דויד“ בו נהרגו כמאה אנשים. היום נתבשרנו על קמפניה ממשלתית נגד המעפילים — והחזרת חלק מהם למעצר בקפריסין. בחיפה ניסו למנוע את הדבר ונהרגו שלשה בחורים. מי הם — מי יודע?

בפרים מתייעצת ההנהלה שלנו — אך מה יהיה מחר? רבה המבוכה במחנה — מה דרך גבור לנו בין גלי-השואה — כוח עצום עומד מולנו המונע מאתנו כל אפשרות-מאבק ומאידך גיסא — שתיתנו פירושה כלייה אטית. משחקים ומספסרים בנפשות ומכרזים כי העלאת פליטים מחסורי-מולדת הוא מעשה של „מחוסרי-מצפון“.

בין רגע מודקרים לשמאלי שני שוטרים עם "טומים". מתחילה ההדיפה: למטה לעבר הקופה. איגוף קל לעבר הבנינים — והתבצרות. השניים עדיין רודפים. לפתע הבחנתי בדלת אחורית של חנות. נכנסתי פנימה ויצאתי שוב ברח' מרי למעלה. אנשי החנות שמחו לקראתי. פרקתי את האקדח ושוב אנו מתלקטים למטה. ההמון נסוג לעבר מרכז מסחרי. אנו תפסנו בנין ליד קולנוע "רכס". הנשק ברשותנו כמעט אפסי. כעבור מחצית השעה מתברר לי, כי יהודים גרים בבנין שבפינת רח' הנסיכה מרי וס' יוליאן. אנו יורדים לשם. אחד אחד מתכנסים האנשים. לרשותי עומדת כתה בת שנים-עשר איש. אירגנו את ההגנה ושניים ירדנו למטה לפקח על התנועה. כל ערבי וזר גורשו ללא רחם.

עשן עולה ממרכז מסחרי. תגובה נמרצת בקרב היהודים שבמעלה הרחוב. הם מנסים להתפרץ מטה, אך המשטרה חוסמת בעדם. מתגודדים ליד קולנוע "רכס". הנה מן הגג אני רואה מישור הוואל על גג הקולנוע ולפתע מתלקחת הלהבה. שוב מתלקטים ערבים. ממש למטה מן הבנין שלנו הם נעצרים על ידי שרשרת-צבא. אני מצביע על קו דמיוני בכביש ומודיע כי אם הערבים ינסו לעבור קו זה נטיל עליהם רימונים ונפתח באש.

לא. הערבים אינם רבים. הצבא אינו נותן להם לעבור וחבל עדיין לבזבז את הנשק על מספר מצומצם. ההרגשה שלנו היא זו של שלשה ערבים קודם לכן. אין כל חשש לחיפוש או למאסר. הרי לנו המדינה!

לפתע — אש חזקה מצפון. היריות הן מצד הדואר. אני צועק לנשארם על הגג התחתון לעקוב ולראות מי היוורים. "תהא זו מעשייה יפה לעתונים", מהרהר אני בראותי נוטרים ערבים ומשטרה יורים עלינו. האש חזקה. אני צועק לסגני לבדוק את הכניסות ולעקוב אחר היוורים. אש... שקט קל... חריקת הסולם... אני פונה לעברו, מופיע סרג'נט אנגלי לבוש כחולים. Get up, boys — הוא צועק ופונה לעבר זה שמשמאלי. אני מניח את האקדח בין הטנקים של המ"מ אשר על הגג. כשאני נוכר במחסנית הרזרביה אני גשען ליד המעקה וזורק הכל למטה. יורד בסולם ונוטל את המעיל. עוד אנגלים מופיעים. לא; אין הם באים מחדר-המדרגות אלא מבית סמוך ושם פרצו דלת בקיר המשותף. עתה מוכן מדוע לא הוזהרנו קודם לכן. על המדרגות עוצר אותנו איש-הבולשת ומשוחח אתנו קצרות. לפתע מופיע שוטר מלמעלה וטוען שאת הרימון שבידו תפס ליד יוסף. אחר משא ומתן קצר נלקח יוסף. הלה בטענותיו לא הכחיש שנשא רימון אלא החל להתווכח ולהוכיח שבאמונים כאלה מותר לשאת נשק. צעקתי לו להפסיק להודות בנשיאת נשק. אך הוא נלקח. השוטר חוזר למעלה. אני נשאר יחידי בהדר-המדרגות. דלת נפתחת ממול נועם ומכניסים אותי פנימה. אנו סגורים ארבעה בדירה. למעלה עוד מספר ניכר מבלי שנדע דבר עליהם. כעבור חצי שעה מובל יוסף למטה בלווי משמר. אחר כך עוד ארבעה. ומה על הנשק? מנקרת השאלה במוחי.

אני בודק את המעיל שהיה תלוי על הסולם והנה הוא נקוב כדורים כולו. — חבל על המעיל היפה והחדש! שעתיים הלפ. מופיע שכן צעיר ומביא שלשה אקדחים שנשארו בחדרו. מתברר שרק שני אקדחים נלקחו. שלשה אקדחים נשארו על הגג העליון ושבעה אקדחים הוחזרו. אנו מוקפים עדיין משטרה. בטלפון אנו מוסרים ד"ש לכל המכרים. מכונת עוברת ומדידה על עוצר. אני מתלבט: להסתכן ולצאת. יוצאים בחור ובחורה. הם עוברים. נועם ואני יוצאים אחרונים. גם אנו מגיעים לבסיס כשהכל חושבים שאנו אסורים. עד שעה מאוחרת יושבים אנו בגימנסיה ומספרים והוורים

לפיכך מצאתי לנחוק לחזור ולהעלות את חוייתי על הניר. יומני שבק חיים לפני למעלה משנתיים. עתה נגזר עליו להתחדש. ייתכן וחוש טמיר רחפני למעשה זה. ייתכן ועתה שונה הדבר מרצון התורבות כלפי חוץ — עתה, לפחות, בעתיד... ואולי אין זה אלא ביטוי לרצון ההתייחסות שגבר שבעתיים בשמונים יום אלה עת כמעט ולא ניתן לד לקרוא בשקט. להאזין למוסיקה אהובה, להתייחד בהברה, לכתוב מכתב, לחוש את "האח הבורעת", אותה אח סימלית של שלהו ובטחון... אני מקוה להעלות על דפים אלה את מיטב הרגשותי של איש-המערכה, האדם הלוהם והמקיים את הצבא העצמאי. לחימה ובנית-צבא, צבא עצמאי: שתי פעולות אלה משתורות זו בזו בעבר הקצר.

ועתה חזרה למעגל-המאורעות.

ב'30.11.47 — אני צועד לתיבת הרדיו. אך, אינני מצליח לקלוט את לייק סקס. בלילה הקודם האזנתי עד חצות ובלב נפעם שמעתי את ההודעה על דחיית-ההצבעה. בלילות ראשונים הייתי עד-שמיעה לכל רחש וחדוש שם באו"ם. הלילה נואשתי. הלכתי לישון בלב כבד. בשעה 02.00 (זהו כבר הרגל צבאי!) נתעוררתי לקול קריאות השכנים: "המדינה ניתנה. העמים הכירו בזכותנו!" ומיד — לרחובות ההומים. אישם נורות יריות-שמחה. היריות מתלכדות. אחרון הבילויים, ר' מנשה מאירוביץ, לוחש בקולו הזקן מלות פרידה למצוטפפים על יד ביתו. דמעות מחניקות את גרונו... אני חוזר שכור-שמחה...

בבוקר — חזרה לירושלים. שם צוהלים הפנים מכל עבר. מעיקה הבשורה מלוד על ארבעה הרוגים מיריות על אוטובוס מחיפה הרחובות הומים מאדם. מתכוננים להתלווה.

במוסד הכלל שמהים. אנשים שונים מאחלים לנו הצצה בתפקידינו הדיפלומטיים החדשים. לפני ארוחת-הצהרים מגיעה אלי הוראה להתייצב במקום מסויים. בזה למעשה מתחילה בשבילי פרשת הגיוס. אך עד היריות הראשונות בשבילי עוד עתידים לחלוף יומיים.

אחר-הצהרים — תהלוכת חוגגים. עלי מוטל לשוטט באופנוע בפנינת שונות על מנת לראות מה המצב. משמרות קטנות שלנו משוטטים ליד קולנוע ציון. בערב סובבים זוגות מזויינים ליד בתי הקולנוע למנוע התנקשויות. עם ערב אני נשלח מהר לבדוק את סדוריה-שמירה במושבי-זקנים. הכל עדיין פרימיטיבי ביותר. האנשים מחכים בבית ההסתדרות עד 11 בלילה ומתפורים. למחר שוב משוטטים וזוגות. אנו יוצרים תכנית לארגון של כוח מצומצם, שהרי בינתיים הכל שקט. ביום השלישי בבוקר השכם אני נקבע לקצין הפלוגתי התורני. עם בוקר אני משלח חמשה זוגות לסביבות שונות ושמה וטוב-לב אני נכנס לחדר על מנת לכתוב ולקרוא. לפתע — טלפון מתריע: הפגזה ערבית ליד קולנוע "רכס".

אני אוסף כמה אנשים, תופס את המ"פ צבי ולאחר שהייה של שתי דקות בערך עד שהוצאו האקדחים המסכנים ממחבואם באחד מבתי המלון (נאלצנו להתפזר משום שבעקבותינו הלכו עשרות יהודים סקרנים). ירדנו ברחוב הנסיכה מרי, הגענו עד פינת רחוב זה ורחוב יוליאן לשההפגזה הערבית הופיעה. מלכתחילה חכמו משורייני המשטרה את הדרך וההמון החל יורד לרח' ממילא אך לפתע החלו המשוריינים נסוגים ואתם — ההמון. שלשה משקדים נשארו אנו מלפנינו מתקרב ההמון והמשטרה כבר מאחורינו.

די! מכאן לא נוזז — אני אומר לצבי המהסס, שולף את אקדחי ומנסה לירות. אך לשוא. בינתיים יורה חיים מן הצד השני. צבי ואני עונים אחרינו. ההמון מתעכב. אני קופץ לאחור, תופס מחסה מאחורי עמוד-הכניסה של קולנוע "רכס" ויורה שנית לעבר הקהל המתפרץ.

ומספרים מה אירע במשך היום. בשעה מאוחרת משתחררים אנו על מנת להיפגש למחרת בבוקר במועדון.

28.2.48

פעולת "כרמל" כבר מאחורינו. אבודותינו — שני הרוגים ושני פצועים בהכנות לפעולה — השיירה לבסיסה היציאה — ושבעה פצועים בפעולה עצמה. אבודות האויב כשלשים וחמשה, הרוגים, חמשה בתים הרוסים. נצחוננו הפסיכולוגי — חדרנו לשכונה ערבית מבוצרת ויצאנו ללא אבדות.

פעולת "כרמל" שבוצעה נגד שכ' ואדי ג'וס הגדול וואדי ג'וס הקטן היתה אופיינית לתנאי העבודה שלנו. היה צורך קודם כל לרכז כוח ועצמת-נשק מתאימים. הכוח הרגלי נאסף מהפלוגה ג' שסיימה זה עתה תקופת-אמונים ממושכת. הכוח המקצועי נאסף מפלוגתי — חבלנים, חובשים, רגמים ומכונאים. כדי לאפשר ריכוז של פלוגה ג' נשלחו מפלוגה ה' אנשים לנוה-יעקב ועטרות, וממני כיתה לעטרות. במשך כל היום השלישי נסעו המשוריינים שלנו והובילו את האנשים לבסיס באוניברסיטה. רוכזו חגור ומזון ומשורייני מיוחד עמד לרשות הנשקים שאספו את הנשק בבסיסים השונים על מנת להעבירו אלינו. משורייני זה יצא בשעה שהחלה החשכה, הותקף בשיך ג'ראח ונחסם בדרכו על ידי מכונת-משא ערבית. הבהורים שם לחמו כשעה וחצי ורק אז בא לשם משורייני שלנו ועליו עלו שני בחורים. אחר כך ירד משורייני שני שלנו ובנסעו להעביר את הפצוע נאסרו אנשיו. מצב רוחי למעלה היה אז איום: במכונת, שנאמר עליה כי נשרפה, היתה מכונת-יריה כבדה; היו שם כמה מקלע-ברן וכן רובים וסטנים. אחד-עשר בחורים מזויינים נאסרו. אכן אחר כרבע שעה שוחררו כולם ואף הנשק שבמכונת הוחזר להם חוץ מכמה סטנים וברן. מובן שבערב לא התקיימה הפעולה בגלל העובדה שלא כל הנשק רוכז ושהאלחוטאים טרם הועברו. אלה הגיעו רק למחרת (שניים מהם נפצעו קשה מכדור שחדר שריון). הנה כך גסתימו ההכנות ליציאה רק מאוחר בערב, כי כמה מאנשינו שירדו העירה על מנת להביא עוד נשק היו נאלצים לחזור ברגל דרך סנהדריה והגיעו מאוחר למדי. רק בשעה 12.00 יכלו המחלקות להתקדם. היה מראה נהדר לראות את כולם חבושי קובע-פלדה, חגורים ומזויינים. התכנית היתה לצאת בשעה 02.00. שתי מחלקות היו צריכות לפרוץ לשכונה הערבית: זו של גועם בעורף וזו שלי בחזית. מחלקה אחת היתה צריכה לכבוש את ואדי ג'וס הקטן ומחלקת נשק כבד הרעישה את השטח מלמעלה. לשרות כל מחלקה היו שני חבלנים, שני חובשים ושני אלחוטאים. עם יציאתנו נפגע חבלן אחד מכדור עצמו. אור-הירה היה מלא ואנו התגלנו עוד ממרחק רב. כשנפתחה עלי אש רצינית לא יכולתי לעשות את האגוף שמאלה בגלל המאסף של מחלקה מס' 2. פרצתי את המחלקה וירדתי בקפיצות למטה אך זה היה מדרון תלול ביותר. האש היתה רצינית והחלטתי להתארגן במקום על מנת לרתק את האויב ולסייע לנועם בהתפרצותו. גועם, שהספיק בינתיים לעשות את האגוף, הצליח לחדור פנימה ופוצץ כמה בתים. אצלי החל מספר-הנפגעים לגדול. — בטור זה פעלו כשמונה רובאים ומקלע, אולם כארבע מאות מ' בעורף הכפר פעלה מכונת-יריה כבדה והיא עשתה שבות בי ובאנשי. מספר-הפצועים הגיע אחר כך לשבעה. מ"כ אחד נפצע בידו מיד בהתחלה. אחד נפצע והחובש מסר לי כי הוא ימות. שלחתי אותם באלונקה ופתחתי באש מקלעים כדי שיגיע למעלה. עקבתי במתיחות אחר שני נושאי-האלונקה שצעדו לאטם במדרון התלול. הם נראו כסילואטות של בובות המופקרות לכל.

בעצם, שכיבה זו תחת האש רק הגבירה את הרגשת ה"לא איכפת" שלי. ראיתי מסביבי נפגעים דוקא מבין אלה שחששו לנוע ושכבו יפה ואילו אני התרוצצתי לכל עבר. החובשים רצו מבלי לחשוש והגישו עזרה. החבלן שלמה היה אמיץ ונועז כתמיד. כשבקבוק מולוטוב אחד נפגע מכדור והתלקח ניסה לכבותו באלונקה, אך מיד נסוג.

בינתיים פוצץ גועם כמה בתים. השפנדאו עבד והשחר החל לעלות. האלחוט שלי קולקל וכשלא הצלחתי להתקשר בקולות עם גועם התחלתי בנסיגה הקשה כשהמכונה של האויב רודפת אחרינו. קרה שעברנו בשטח סידי ולאור השחר העולה כמעט והיינו גלויים לגמרי. הפצועים, רובם נפגעים בידיים וברגליים, התקדמו אתנו. וכך הגענו לחורשה שליד ג'וס הקטנה. עם שובנו לאוניברסיטה החלו בצליפות אלינו ומובן שאנו ענינו באש.

שארית היום הוקדשה לעזרה לאוניברסיטה, לביקורים בבית החולים אצל הפצועים שלנו. ובערב בביקור אצל בת-שבע בבית הספר בהר.

אתמול בצהריים הגיעו סוף סוף שלשת המשוריינים. ירדנו והתחלנו בהורדת הנשק. אחר כך חזרנו שנית והעברנו את שאר החבריה. בשיך ג'ראח היתה נגדנו אש רצינית. כדור אחד כמעט ועבר את השריון על ידי וכולם אמרו לי שנצלתי בנס. בדרך כלל היתה זו פעולה לא רעה לגבי ההתחלה. נראה לי שהאויב פחות מאורגן מכפי שחשבנו ויש באפשרותנו להכות בו היטב.

48.6.3, השעה — 15.10

לאחר שישנתי הלילה כהלכה כמעט ואינני יכול להרדם בשעת אפלולית וסגרירית זו של אחר-הצהריים. העבודה במשך השבוע, שאינה מתירה לך אף שעה קלה לקריאת עתון, אינה מצוייה ביום חופש ואז אתה מהרהר רבות ומעלה זכרונות.

כל השבוע אין לך אף דקה להתפנות לענייני נשים ואהבים. למעשה את כל האנרגיה אני מוציא וממצה בענין זה ששמו מלחמי והקמת-צבא. — — —. ההרתות רבות על אהבה ונשואין בזמנים כאלה. יש ונראה לי שלהינשא בתקופה זו הרי זו שטות שאין דוגמתה. ואילו יש ונראה לי כי אין פילוסופית-חיים אחרת מאשר אכול ושתה... וכאן בא אותו פסוק טורדני "כי מחר נמות"... האומנם מחר נמות? בי קיים איזה בטחון תמידי, כי גם כאן יש צורך באיזו אוטונומיה. אסור בשום אופן להשלים עם הדעה שניהרג, כי כאן הפתח לטריז התבוסני. אסור לכתוב צוואה, כי עם כתיבתה אתה משלים, כביכול, עם המות. ולא כן יש להיאבק עם סיט-המות, גם אם אין הוא כלל סיט עבורי גם אם מצטייר הוא תכופות בעיני כמות-גבורים. נראה לי, כי כאן שורש הרע: למדנו למות מות-גבורים. היש צורך בכך?... כשירדנו לואדי ג'וס חזר והדהד באוזני פסוק שירו של רופרט ברוק: "If I should die, think only this of me". תוך ניהול-האש חזרתי והטפתי לעצמי מוסר כשם שלמדני אבא: "שטויות! לא תמות. אתה לא נוצרת כדי למות צעיר". ובכוח זה התרוצצתי בין הכדורים להפתעת כולם ולהערצתם. כן סח לי גם גועם כששבנו אז: "ראיתי, כי אין טעם לפחד. נפצעים דוקא השוכבים. בבוא האש — רץ ללא מורא. פעל כאילו אינך נמצא מול מטר-כדורים. בצע את המשימה ללא תשומת-לב לאש שמסביבך. ואז תצליח!" כן. ואז הצליח גועם... מיום ליום גדל בטחוני. אני "מפצץ" על הכל, על הסכנות ואי-הנעימות. כשאני ישן במיטתי יש ואני מרגיש אי-נעימות סמויה כלפי חיילי השוכבים על מיטות ברונט ללא שמיכות כמעט. אך על המות משתדל אני שלא לחשוב, שלא להרהר, שלא להעלות בדעתי כי

דבר זה הוא אפשרי. אותו בטחון עצמי סמוי שעמד לי בשלבים ראשונים של הצלחתי בגימנסיה, באוניברסיטה, במוסד ובארגון קיים לי גם כאלו...

בעיית הלבוש כמה צדדים לה. יש לה צד המרי — אכר ללא בגדים, פועל בחורף, בקור ובגשם, תובע ממפקדיו בגדים. ואני עומד נכלם ובוש שעלי להשיב תשובה שלילית לכל אלה, שהרי יודע אני כי המחסן ריק. עתה צצה ועולה בעיית שמירת התלבושת. ארץ ישראל רכשה לה נוהגים מיוחד לגבי תלבושת: גנדרנות המתבטאת ברשלנות. בקיץ — חולצה בחוף, פתיחת כפתורים מחשיפת-החזה. בחורף — אותו כובע-צעף משונה (זה הצעף אשר לצואר), הכל באיזון רשלנות מושכת. עתה, כנראה, יבוא הקץ לכך. שוב יוקפד על תלבושת קרבית רכוסה וסגורה ושטורים צבאיים יקפידו על כך. ויש אנשים המצירים על כך.

בכלל מהול צער רב בעצם תהליך הפיכתו של הארגון לצבא. איזו רוח חדשה באה יחד עם הקמת המטות והמכוניות למפקדי הפלוגות ותוספת השכר וכניסת הטירונים, תוצרת הגיוס החדש. שוב חלפה רוח המסורת הישנה, וניכר ההבדל בין איש הארגון הותיק, ולו גם הפרוע בשעתו, ובין המגויס החדש. איזה מתח אחר של הכרה ורצון!

לאנשים סנטימנטליים כמוני יש בזה מן המדכא...

14.4 הרהצופים — "הדסה".

נתקעתי לכאן אתמול במקרה. יצאתי מן המוסד בבוקר בלבוש הדור מתוך בטחה שאחר העבודה הקשה של הימים שחלפו נכון לי יום-מנוחה. אמנם כמה מאנשי היו צריכים לצאת עם פטי לפוצץ בית הקאדי שבישיב ג'ראח, אך אני ציפיתי, כי לי נכון יהיה יום-חופש. התכוננתי לשחק טניס. סקרתי את המגרש, הלכתי לסדר סידורים למטות ולפתע שמעתי קול מוקש ולאחריו יריית. הדרך לשיך ג'ראח... שיירה מותקפת — צף ועלה הדבר כהרף-עין במוחי. פקדתי מיד על האנשים להיות במצב הכן בטרם תבוא הפקודה.

היינו מוכנים בזמן עם שני משוריינים. נסעו מהר לעיגול הדרכים בשיך ג'ראח. שם ראיתי משמאל את האמבולנס הלבן תקוע בתעלה. באמצע הדרך נסע האוטובוס במהירות תחת אש רצינית. כעבור ארבעים מטר ראיתי תעלה עמוקה חוצה את הכביש ולידה המשוריין שנוקש. רגע הרהרתי: הנה המלכודת! בכל אופן פקדתי על הנהג לעבור מימין על הטרסה שהכביש בנוי עליה. הששתי שמא נתהפך שם; בכל אופן הצלחתי לעבור. היו לי ישיני פצועים. החלטתי להורידם ורק אחר כך לחזור שנית. ב"ה, מתברר שיש לנו שלשה פנצ'רים ומשאבת-המעצורים מתקלקלת. מיד התחלנו בעבודה מאומצת ורק לאחר כשעתיים תוקן הדבר. המכונית השנייה שלנו חזרה העירה. בינתיים חיכינו לתגבורת שתצא מן העיר. כדי לחפות על הוצאת הפצועים ירדנו עד הואדי למטה. התבוננו והתחלנו עולים לכוון בתרי המופתי בנסיעה לאחור. היתה זו נסיעה אטית, כי הנהג כוון על ידי אחד החברה. הגענו למקום שבין בית אנטוניוס התפוס על ידי הצבא ובין בית-המופתי. הערבים הסתתרו מאחורי עמדתם. רק הכפיות שלהם בצבצו. האשנבים היו ערוכים במכוניות לתצפית והבטחה היקפית. ניסיתי להתקשר עם הקצין שלהם והוא סרב לבוא. יכולתי לראות את המצב יפה. שתי מכוניות תקועות מאחור ולפניהן, במרחק ששים מטר, תעלה גדולה, בה היה תקוע משוריין אחד וכן משוריין שני — כנראה, של התגבורת, שלפי הטלפון נסע בה צבי סיני.

מכונית-שריון בריטית חסמה בעדנו את הדרך מעבור את בית-אנטוניוס. חזרתי להר והתקשרתי שוב בטלפון ושוב נסעתי לבית-אנטוניוס. התגבורת ממולנו לא הופיעה. נסוגתי ובדרך נתברר לי שפצוע אחד נמצא בשדה שלמטה מגן בית-הקברות. הצבתי חיפוי ושלחתי שני בחורים להוציאו. אחר מאמצים הוציא אותו יוסף, זה שלפני כשבוע נאסר בעוון אשמות שונות — — — בשעה מאוחרת התחיל הצבא מביא פצועים. נתברר כי נהרגו כשלושים וחמשה. הדבר השרה מצב-רוח רע. הסברתי כי חוסר רכב-זחל מכשיל כל עבודה בתחום זה. ציינתי, כי בשעה שבנות-הברית כבר פלשו לגרמניה סבלה עדיין לונדון מפצצות הרקטה והרעש-אווירונים ונהרגו אלפים. ולפיכך כשם שהם ידעו להחזיק מעמד כך ייתכן שאנו נכבוש את הקסטל אך לעומת זאת נסבול הרבה בשיך ג'ראח כל עוד הצבא מונע מאתנו את כיבוש המקום. (אני הפסקתי לכתוב כי במוחי נרקמה תכנית לכיבושו של המקום, בייחוד מצדו המזרחי).

בלילה ישנו יפה. מובן שאת מרבית הערב ביליתי עם בת-שבע. היא עמדה בודדה ומשמימה כל היום, בזמן שדאגתי לאנשים היוצאים. בודאי גם נפגעה קצת. בכל אופן בערב בילינו יפה למדי. מזור, כמה חוש החובה והתפקיד שלי שלט בחיי יותר מרגש הרצון הפרטי. כל הערב ניסיתי לשכנע את מטה-הגדוד שכדי לחזור כל עוד הצבא שם. היום בבוקר ניסיתי לשכנע אותו לאפשר לי לנסוע עם שתי המכוניות המשוריינות עד לואדי, משם בדרך-העפר עד לבית-הספר לשוטרים, ומשם בדרך רמאללה-ירושלים לעיר. ברור לי ששם אין מוקשים משום שאין מצפים לנו בדרך זו. מיריות אין לחשוש. השריון שלנו טוב וכוח-האש רב. ואם גם נעלה על מוקש יש שם אפשרות סיבוב וחזרה עם אחד המשוריינים ושיבה בשדה היא תמיד בעייה הרבה יותר קלה.

אתמול גיליתי שוב את הפנס שלי. חוויות הימים בשבוע שעבר הועלו כבר על דפים אחרים. נדמה לי שהפסקתי אז בספור פרשת יום ששי החולף. אז החשנו בבוקר עזרה לאצ"ל; הם קיבלו מאנשינו תחמושת וחיפוי מן הפלמ"ח, וכשבאנו כבר לא נזקקו לנו. אחר כך נתברר שהאוטובוסים הללו לקחו שבויים והעלו אותם במכוניות בשוק מחנה-יהודה, וכי טבחו בכפר למעלה ממאתיים וחמשים איש. עלי להודות שלבי ורגשותי בשטח זה ממש נתאבנו ואני לא התרשמתי מן הדבר. בתשיב-הזכירה לי אמש, כי הדבר דומה ללידיציה. אכן נכון. עלי לעמוד על משמרי-רגשותי למען אדע להגיב כהלכה — אולם מאידך גיסא אני חייב לשריין עצמי בפני רגשות מופרזים, כי תוך סערת-מלחמה זו, עת נופלים עשרות, אינך יכול שלא ליהפך לקר-מוג! רק בשבוע האחרון נפלו שלמה צדוק, מאיר אריאלי, שלא הכרתי מעולם, ובכל זאת נגעה אל לבי נפילתו. היום ישבתי ארוכות אצל הפצועים שלנו ושמעתי את טענותיהם ותלונותיהם. אך על זאת — בפעם אחרת. בערב יצאנו לחיפוש הדרך שאינה קיימת ושבנו למחרת הכנתי פעולת מיקוש בדרך עיך-כרם-מלחה. בעמדנו במתצבה ראיתי פגזים שמיד זהיתם כתותחנים מתפוצצים בין בית-הכרם וגבעת-שאל. ההרעשה באה בכוון בית-איכסה. הסברה היתה שזהו הגייס של קאוקג'י. לפיכך חנינו בערב בבית-הכרם במקרה התקפה מן המערב. בלילה שבין ששי לשבת תפס הפלמ"ח שוב את הקסטל. ביום הראשון יצאנו אם כי באחור-מה לדרך עיך-כרם-מלחה עם שני מוקשים. היו קשיים מרובים בקשר ליציאת-האנשים. מאז נפלו נועם וחבריו ומאז מקרה השיירה לעטרות חדר מעין מורק

הפצועים הם פרשה מיוחדת. מפלוגתי יש כאן כבר למעלה מתריסר פצועים נוסף למספר גדול של פצועים שבעיר. נהגתי עד כה לבקר אצלם לפחות אחת בשבוע וידוע לי כי קניתי בזה את עולמי בעיניהם. הדבר היה עולה לי במאמץ קל ומביא להם קורת־רוח מיוחדת. בת־שבע סיפרה לי איך חזרו בהורים אלה והתפעלו מן העובדה שביקרתים. „את יודעת מי ביקר אותי היום? מוסה” הדבר היה אצלי יותר מצעד טקטי של כל אדם השואף לפופולריות וזכאי לכך. אני באמת חש חיבה למעשה זה של ביקור. בכלל כל אותו ענין של „הקרבה” למען הציבור, של עסקנות ציבורית, טבוע בדמי עד שאני חש בזה הנאה פרטית שבה יש תמיד האלמנט של בקשת פופולריות והערכה מן הזולת והציבור. מובן שאני נהנה מהעובדה שהחברה שבעי רצון ממש כשם שאני נהנה לשמוע איך אנשים שונים בבית החולים הזה מתלחשים ומספרים איך הייתי היחיד שפרץ ועבר את „גיא־המות” שבכביש.

— — —

שוב לפרשת הפצועים: עולם מיוחד. כולו טרוניה כלפי הפיקוד שטעה וגרם לכך שנפצעו, הפיקוד שזנח אותם כאן בבית־החולים בלי מבקר, בלי אספקה וסידור. אני מנסה להרגיעם ולהתווכח עמם. רביב מהם יכולים להזור ולספר על פרשת היפצעם וקרבותיהם. אך רובם חביצים ואני פשוט נהנה. צבי עדיין שוכב ללא יכולת לדבר. מראה־פניו יותר טוב היום כנראה, שתבוא לכאן היום שיירה צבאית. לא ברור אם אחזור אתו או לא.

19.4

אתמול ירדנו למטה. ירדנו ברגל בסך הכל — שלשה־עשר חברים. היה עלינו לסחוב את הרובים של הפצועים ושל הנהגים. הדרך היתה קלה עד לכביש למרות החשש המרובה שליווה אותנו. מעבר לכביש פחת ההשש אך הדרך היתה כבר יותר מלאה חתחתים. יצאנו בשעה 02.30 ולאחר ששקע הירח הגענו לסנהדריה ב־04.10. לפני כן כיסינו את הפנים בקפה יבש למען לא נתבלט ואנשים שמו גרביה גדולות על נעליהם. בדרך כלל היה מבצע לא רע. אנשי פלוגה נועם שיצאו עמנו הלכו אחרינו בעיניים עצומות, כי נתרשמו ביותר מאתנו. עוד למעלה, עם הצליפות, מצאנו הן בעיניהם. הם בחורים טובים וממישמים אך אינם מאומנים ביותר. בעיד נסחפתי מיד לעבודה.

בליל ששי ובמיצאי־שבת היו מסיבות באוניברסיטה. רקדתי וביליתי שוב בחברתה של בת־שבע. עם יואל נתיידדתי לגמרי. הוא מצא חן בעיני והיינו מהר מאד גלוי־לב כידידים ותיקים.

ללבות־האנשים. שוב אין אותו ששון־הקרב והדו־היציאה. הפחד החל לחדור ללבבות. היו קשיים, אנשים ניסו להשתמט, אך בסופו של דבר יצאנו במאחר מה. ליד הדרך נתקלנו בזקיף ערבי. חוששני שסטינו יותר מדי שמאלה והתקרבנו יתר על המדה למלחה. הקפדתי שהנסיגה תהיה מסודרת, ובכל זאת נתברר לי בבסיס כי אחד הטוראים השאיר מוקש בדרך. שלחתי אותו מיד חזרה ומאחר שראיתי כי חשש לצאת תחת צליפות (בינתיים האיר היום), הרבצתי כמה כדורים באויר כדי לדרבנו. בינתיים ראינו מן הבסיס אוטו עובר מעי־כרם למלחה. פתחנו עליו באש, אך הוא חמק ועבר. נראתה יחידה ליד מלחה ושוב פתחנו עליה באש.

חזרנו לבסיס. בלילה שלבחרת נשלחה חוליה למצוא את המוקש. דבר לא נמצא. יום שני היה יום חפשי. בערב קיימתי שיחה עם כל המ״כ והרבצתי בהם מוסר. אני מקוה, כי גם עתה, בהעדר, הענינים ככורה. נדמה לי שבשגלר הענינים מתחילים „לדפוק”. אך אני מוציא את כל כוחי בענין זה ששמו יצוב צבא עברי. ההתעכבות כאן בהר היא הפוגת־מה בשבילי.

גדעון ביקש שהרור. בתור בן יחיד הוא זכאי לעבור לח״מ וקשה לו לראות את החבריה יוצאים כל יום לעבודה ולשטחים והוא נשאר במקום. אכן לופסוס זה של שחרור בנים יחידים מפעולות קרביות בה״מ הוא דבר שרק עמים רבי־חיילים וצבא יכולים להרשות לעצמם. טרם נכנסנו למשטר טוטלי של לחימה אם מרשים אנו דברים כאלה. רציתי עוד לכתוב על הפצועים, על פלוגת נועם, על בתיה שאני מהרהר עליה גם כיום — אך בהוך נשמעות יריות מרובות; כנראה, נסיון התקפה; ויש לצאת. בבוקר נראו כמה מכוניות בגיא, פתחו עליהם באש והן נעלמו. מי יודע מה בהוך. כאן בכפריה הסגורה שקט, אך יש לצאת לראות מה קרה.

15.4

יום אתמול עבר בשקט. אישור לנסוע בדרך־העפר לא נתנו לי. שלחתי את אחד מאנשי לעשות כרטיס טנחים של עמדה אחת. כמו כן עסקנו קצת בצליפות מבנין רטנוף. ראובן הצלף פגע בשני ערבים ממחלקה עיראקית שצעדה במרחק קילומטר. פגענו באוטובוס פתוח שנסע לא־טור ובערבים על יד בית־אגטוניוס. ביקרתי באוני־ברסיטה בלויט ישעיהו, מי שלמד עמי בגימנסיה. מוזר כיום לפגוש והוא מצייט לי בכל ומסתכל בי כבמושיע. במשך טיורי אתמול עם יואל, המפקד החדש של המקום, מצאתי כמה ענינים להתבדר בהם. ענין בדיקת ידיעות, סכום ידיעות ש״י. בערב שוב ביליתי בחברת בת־שבע.

— — —